

УДК 658.001.76, 336; 336.01; 336.11; 336.741.28; 336.7

УКПП

№ держреєстрації 0122U000774

Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет (СумДУ)
40007, м.Суми-7, вул. Римського-Корсакова, 2;
тел. 380542334058; факс 380542334058

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи,
д-р фіз.-мат. наук, професор

_____ Анатолій ЧОРНОУС

_____.____.____

ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**Цифровізація та прозорість публічних, корпоративних та особистих
фінансів: вплив на інноваційний розвиток та національну безпеку**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ОСНОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА
ПРОЗОРИСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
(проміжний)**

Керівник НДР

к-т екон. наук, доцентка

Людмила ЗАХАРКІНА

2022

Рукопис закінчено 19 грудня 2022 р.

Результати цієї роботи розглянуто науковою радою СумДУ, протокол від 2022. __. __ № __

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР Пров. наук. співроб., канд.екон.наук, доцент	19.12.2022	Л.С. Захаркіна
Відповідальний виконавець Старший наук. співроб., д-р. екон. наук, доцент	19.12.2022	П.М. Рубанов (вступ, висновки, розд. 1)
Пров. наук. співроб., д-р екон. наук, професорка	19.12.2022	І.О. Школьник (розд. 3)
Пров. наук. співроб., д-р. екон. наук, професор	19.12.2022	В.М. Олійник (розд. 2)
Пров. наук. співроб., д-р екон. наук, професор	19.12.2022	О.С. Квілінський (розд. 1)
Пров. наук. співроб., д-р екон. наук, професор	19.12.2022	О.О. Захаркін (розд. 1)
Старший наук. співроб., канд. екон. наук, доцент	19.12.2022	І.Й. Плікус (вступ, розд. 2)
Виконавець за цивільно- правовим договором, д-р екон. наук, професор	19.12.2022	А.О. Бойко (розд. 1)
Виконавець за цивільно- правовим договором, д-р екон. наук, доцентка	19.12.2022	І.В. Тютюник (розд. 1)
Виконавець за цивільно- правовим договором, аспірант	19.12.2022	С.В. Міненко (розд. 2)
Виконавець за цивільно- правовим договором, аспірант	19.12.2022	Є.І. Охрімчук (розд. 1)
Виконавець за цивільно- правовим договором, аспірант	19.12.2022	В.М. Новіков (розд. 2)

Виконавець за цивільно- правовим договором, аспірант	19.12.2022	Є.С. Козьменко (розд. 1)
Виконавець за цивільно- правовим договором, студентка	19.12.2022	Р.Ю. Чухно (розд. 1)
Виконавець за цивільно- правовим договором, студентка	19.12.2022	Д.С. Геніна (розд. 2)

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 81 с., 23 рис., 9 табл., 70 джерел.

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС, ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК,
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА,
ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ФІНАНСІВ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ

Об'єкт дослідження: процеси забезпечення національної економічної безпеки через реалізацію принципів транспарентності фінансів на різних рівнях економічного устрою в сучасному інноваційному цифровому середовищі.

Метою роботи є виявлення трендів та закономірностей розвитку економічних відносин на рівні публічних, корпоративних та особистих фінансів що виникають як наслідок поширення цифрових інноваційних технологій, наукове обґрунтування та розробка стратегії забезпечення економічної безпеки в контексті стимулювання інноваційного розвитку та одночасної реалізації інструментів транспарентності.

Методами дослідження є: системно-структурний метод, логічний метод, порівняльний аналіз, метод прогнозування, графічний аналіз.

На підставі проведених досліджень отримано наукові результати: 1) проведено декомпозицію світового досвіду цифровізації фінансового сектору та запровадження інструментів транспарентності фінансово-економічних відносин; 2) проведено емпіричне оцінювання позитивних та негативних ефектів процесів дифузії нових цифрових технологій у фінансовому секторі та реалізації інструментів транспарентності в контексті стимулювання інноваційного розвитку; 3) сформовано методологічні основи дослідження впливу цифрових трансформацій та транспарентності фінансово-економічних відносин на інноваційний розвиток й національну безпеку, ґрунтуючись на міждисциплінарному підході; 4) виявлено фундаментальні закономірності взаємного впливу рівня цифровізації та транспарентності фінансово-економічних відносин на різних рівнях економічного устрою.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 СВІТОВИЙ ДОСВІД ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	9
1.1 Теоретичні засади забезпечення прозорості фінансових відносин на різних рівнях економічного устрою	9
1.2 Використання цифрових фінансових технологій як фактор забезпечення прозорості фінансових відносин	15
1.3 Інформаційні інтернет-ресурси в системі забезпечення прозорості публічних та місцевих фінансів	23
2 РЕАЛІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	30
2.1 Електронні послуги для бізнесу в умовах цифровізації та прозорості суспільних відносин	30
2.2 Інформаційна відкритість як фактор лідерства бізнесу в сучасному цифровому середовищі	38
3 ЗАКОНОМІРНОСТІ ВЗАЄМНОГО ВПЛИВУ РІВНЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	50
3.1 Інформаційна прозорість корпоративних фінансів в системі управління вартістю бізнесу	50
3.2 Дослідження впливу цифрових трансформацій та прозорості фінансово-економічних відносин на страховому ринку	58
ВИСНОВКИ.....	68
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку економічних відносин характеризується широким спектром застосування інноваційних інформаційних цифрових технологій що відкриває нові можливості для реалізації принципів транспарентності фінансів на публічному, корпоративному та особистому рівнях. Забезпечення такої транспарентності є однією з передумов формування національної економічної безпеки.

Об'єкт дослідження: процеси забезпечення національної економічної безпеки через реалізацію принципів транспарентності фінансів на різних рівнях економічного устрою в сучасному інноваційному цифровому середовищі.

Предмет дослідження: методологічні і теоретичні положення, методичні підходи до визначення факторів стимулювання інноваційного розвитку економіки, який є драйвером формування національної безпеки через забезпечення публічності та прозорості фінансових відносин.

Метою роботи є виявлення трендів та закономірностей розвитку економічних відносин на рівні публічних, корпоративних та особистих фінансів що виникають як наслідок поширення цифрових інноваційних технологій, наукове обґрунтування та розробка стратегії забезпечення економічної безпеки в контексті стимулювання інноваційного розвитку та одночасної реалізації інструментів транспарентності.

Методами дослідження є: системно-структурний метод, логічний метод, порівняльний аналіз, методи економіко-математичного моделювання, графічний аналіз.

Результати роботи та їх новизна. У процесі дослідження було проведено декомпозицію світового досвіду цифровізації фінансового сектору та запровадження інструментів транспарентності фінансово-економічних відносин. Систематизовано сфери, напрями, інструменти цифровізації фінансового сектору та інструменти транспарентності фінансово-економічних відносин в різних країнах на різних рівнях. Розглянуто дефініції поняття «транспарентність», що

присутні в сучасній науковій думці як у загальному визначенні, так і з фокусуванням на рівні публічних, корпоративних та особистих фінансів. Проведений бібліометричний аналіз публікацій за даною тематикою у базі даних Scopus показав наявність тісних взаємозв'язків з іншими економічними і фінансовими категоріями та поняттями, що ще раз підтвердило актуальність проведення даних досліджень. Комплексно досліджено сформовану в Україні за період незалежності нормативно-правову базу, що регулює прозорість фінансових відносин на різних рівнях економічного устрою.

Здійснено емпіричну оцінку позитивних та негативних ефектів процесів дифузії нових цифрових технологій у фінансовому секторі та реалізації інструментів прозорості в контексті стимулювання інноваційного розвитку та забезпечення національної безпеки. На основі аналізу європейської та української статистики щодо інформаційної відкритості визначено основні переваги на рівні публічних та корпоративних фінансів від такої прозорості та перешкоди, які при цьому виникають. Дослідження показало, що розширюючи відповідальність держави прозорість сприяє більш ефективному формуванню та розподілу фінансових ресурсів, запобігаючи проявам корупції та збільшуючи фінансову безпеку держави. При цьому найбільшого поширення в Україні набуло використання інформаційних інтернет-ресурсів в сфері забезпечення прозорості бюджетного процесу, оподаткування та прозорості місцевих фінансів.

На основі декомпозиції світового досвіду використання інструментів державного управління в контексті впровадження інноваційних механізмів прозорості та протидії тіньовим фінансовим операціям сформовано методологічні основи дослідження впливу цифрових трансформацій та прозорості фінансово-економічних відносин (на рівнях держави та бізнесу) на інноваційний розвиток й національну безпеку країни. При цьому визначено важливість та необхідність оприлюднення підприємствами інформації як фінансового так і нефінансового характеру, що стосується соціальних, екологічних та управлінських ініціатив. Охарактеризовано позитивні сторони та

негативні аспекти від процесу забезпечення бізнесом високого рівня інформаційної прозорості. Розглянуто основні аналітичні види інформаційних корпоративних систем обробки, обміну та зберігання інформації, що використовуються бізнес-установами в Україні. Надано практичні рекомендації щодо напрямків підвищення поточного стану корпоративного управління на підприємстві та дотримання високого рівня інформаційної прозорості за рахунок практичних аспектів гарантування інформаційної безпеки.

На основі аналізу даних було виявлено фундаментальні закономірності взаємного впливу рівня цифровізації та прозорості фінансово-економічних відносин на різних рівнях економічного устрою. На прикладі галузі медичного страхування було проведено теоретичне дослідження, що стосується аналізу рівня інформаційної прозорості та прозорості системи медичного страхування в Україні у взаємодії з приватними, кооперативними клієнтами та державою, що уособлює у собі контролюючі та регулятивні органи влади. Узагальнено аргументи і контраргументи в межах наукової дискусії, що стосується поняття «прозорість», та отримуваної користі суб'єктами економічних відносин від слідування принципів відкритості та доброчесності.

1 СВІТОВИЙ ДОСВІД ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

1.1 Теоретичні засади забезпечення прозорості фінансових відносин на різних рівнях економічного устрою

Фінансова відкритість, або прозорість є важливим елементом ефективної державної політики, яка сьогодні широко визнана у всьому світі. Розширюючи відповідальність держави прозорість сприяє більш ефективному формуванню та розподілу фінансових ресурсів, запобігаючи проявам корупції та збільшуючи фінансову безпеку держави. Прозорість вимагає від публічних, корпоративних структур та громадян зробити інформацію про їх діяльність публічною та доступною. Проте практика більшості країн, до яких належить і Україна, показує, що у публічній фінансовій сфері вимоги прозорості не завжди дотримуються, що викликає недовіру громадян до влади. Тому виникає необхідність підвищення рівня прозорості фінансових відносин, як фактору формування фінансової безпеки держави.

Аналіз вітчизняних та закордонних публікацій, присвячених питанням прозорості фінансових відносин демонструє стабільне зростання інтересу до даної проблематики, що має багатогранний характер. Наприклад І. Школьник, О. Мірошниченко, А. Іванченко, Ю. Гавриш Ю. С. [1, 2] розглядають фінансову прозорість, як основний інструмент запобігання корупції в державі, Л. Горбата [3], С. Єсімов, В. Бондаренко [4] наголошують на необхідності забезпечення інформаційної відкритості в питаннях фінансових відносин на рівні органів публічної влади шляхом використання сучасних інформаційних технологій, О. Горбунов, В. Малишко [5, 6] приділяють увагу питанням формування міжнародних рейтингів, що визначають рівень відкритості та прозорості бюджетного процесу. Також значну увагу питанням прозорості фінансових відносин приділяють в своїх дослідженнях О. Семчик [7], П. Латковський [8], А. Дем'янюк [9], М. Робинсон [10] та інші

науковці. Разом з тим, залишаються недостатньо опрацьованими питання визначення ролі транспарентності у фінансових відносинах на різних рівнях економічного устрою.

Згідно з тлумачним словником, транспарентність трактується як: «вірогідність, ясність і можливість легкої перевірки відомостей про що-небудь; відсутність таємності» [11]. Словник бюджетної термінології сайту «Словопедія» трактує транспарентність як: «доведення до загального відома широкої громадськості інформації про рішення та дії органів влади, взагалі про діяльність будь-яких установ, організацій, суб'єктів господарювання посадових осіб» [12]. Узагальнення підходів щодо трактування поняття транспарентності наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Дефініції поняття «транспарентність» в сучасній науковій думці [узагальнено авторами]

Автор/джерело	Визначення
<i>Загальні визначення «транспарентності»</i>	
Наливайко Л.Р.; Романов М.Ю. [13]	Транспарентність трактується як складна теоретико-правова категорія, що змістовно поєднує в собі такі поняття, як «прозорість», «відкритість», «гласність», публічність», «підзвітність», доступ до публічної інформації» та «участь в управлінні державними справами»
Суровцева І. Ю., Николаєва В. І. [14]	Сукупність інформаційної відкритості органів влади та залучення населення і організацій в місцеве і державне управління
Єсімов С. С., Бондаренко В. А. [4]	Транспарентність є способом забезпечення рівності прав на інформацію, участі в суспільно-політичному житті суспільства, контролю громадян щодо органів влади і управління, розвитку громадянського суспільства
<i>Визначення «транспарентності» на рівні публічних фінансів</i>	
Семчик О.О. [7]	Транспарентність публічної фінансової діяльності є універсальним поняттям яке відображає різні аспекти принципів публічності, прозорості, підзвітності та обміну інформацією.
Робінсон М. [10]	Бюджетна транспарентність розглядається у двох напрямках: відкритість та доступність джерел даних та інформації, що використовуються при прийнятті рішень про формування доходів бюджету та їх розподілу; прозорості дій органів державної та місцевої влади в бюджетному процесі.

Продовження таблиці 1.1

Автор/джерело	Визначення
<i>Визначення «транспарентності» на рівні корпоративних фінансів</i>	
Зачосова Н. В. Куценко Д. М. [15]	Транспарентність – це рівень відкритості компанії, який досягається шляхом розкриття інформації про структуру організації, ризик-менеджмент, діяльність і її результати
Ігумнов В.М. [16]	Транспарентність – це комплексний (інтегральний) показник відкритості суб'єкта економіки, який відображає адекватність вимогам користувачів, рівень повноти розкриття та доступності звітної інформації про його поточний стан і перспективи діяльності
Дерій Ж. В., Завгородня Н. В. [17]	Під транспарентністю економічних суб'єктів прийнято розуміти інформаційну прозорість або гласність, публічність середовища, в якому знаходиться суб'єкт та надає всім зацікавленим сторонам необхідну їм для прийняття раціональних рішень інформацію у відкритій, повній, своєчасній і зрозумілій формі.

Як можна побачити з таблиці 1.1 сучасні трактування поняття «транспарентність» у загальному визначенні та на рівнях публічних і корпоративних фінансів мають спільні ознаки, сутність яких можна звести до максимального забезпечення публічності, прозорості та відкритості інформаційного забезпечення фінансових відносин. Слід зазначити, що на рівні особистих фінансів, або фінансів домогосподарств питання транспарентності залишається недослідженими, про що свідчить майже повна відсутність публікаційної активності.

Аналіз наукового інтересу до змістовного наповнення поняття транспарентності можна доповнити результатами дослідження кількості пошукових запитів в мережі інтернет за відповідними термінами, а саме: «транспарентність» (transparency), «публічність» (publicity), «відкритість» (openness) та «доступність» (accessibility). За допомогою програмного продукту Google Trends було з'ясовано, що в світовому масштабі найбільш розповсюдженим є використання саме поняття «транспарентності» (рис. 1.1).

Слід зазначити, що в усьому розвиненому світі питанням транспарентності останніми роками приділяється особлива увага. Багато авторів дають своє трактування транспарентності, шукають свої шляхи її оцінки, що свідчить про необхідність розглядати її у кількох аспектах, оскільки лише комплексний підхід

дозволить досліджувати цю багатогранну субстанцію, яка є однією з основних передумов забезпечення фінансової безпеки.

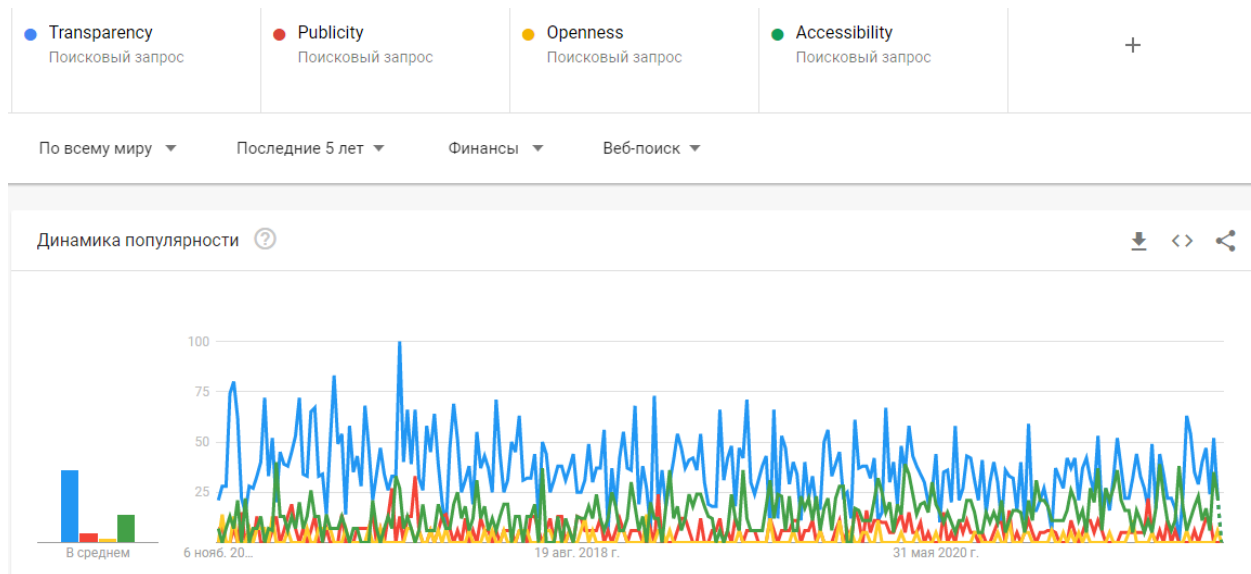

Рисунок 1.1 – Частота пошукових запитів щодо поняття «транспарентності» в мережі Інтернет [авторська розробка]

Для визначення взаємозв'язку транспарентності з іншими економічними категоріями було проведено бібліометричний аналіз для чого у базі даних Scopus було відібрано 1066 статей за наступними параметрами пошуку: *transparency AND finance*. Розподіл наукових досліджень за роками по темі транспарентності фінансових відносин демонструє що з кожним роком дослідженню даного питання приділяється все більше уваги. На основі аналізу результатів пошуку за допомогою програми VOSviewer була згенерована термінологічна модель, що демонструє частоту вживання ключових слів та їх зв'язок між собою (рис. 1.2).

Можемо відзначити що поняття транспарентності у фінансах не сконцентровано на розгляді лише економічних та політичних факторів, багато праць спрямовано на дослідження впливу соціальних напрямків. Термінологічна мапа побудована навколо трьох основних ключових слів: фінанси, прозорість та людина. Інструментарій програми VOSviewer дозволив виділити чотири основні напрямки досліджень у вигляді кластерів, кожен з яких відповідає наступній тематиці.

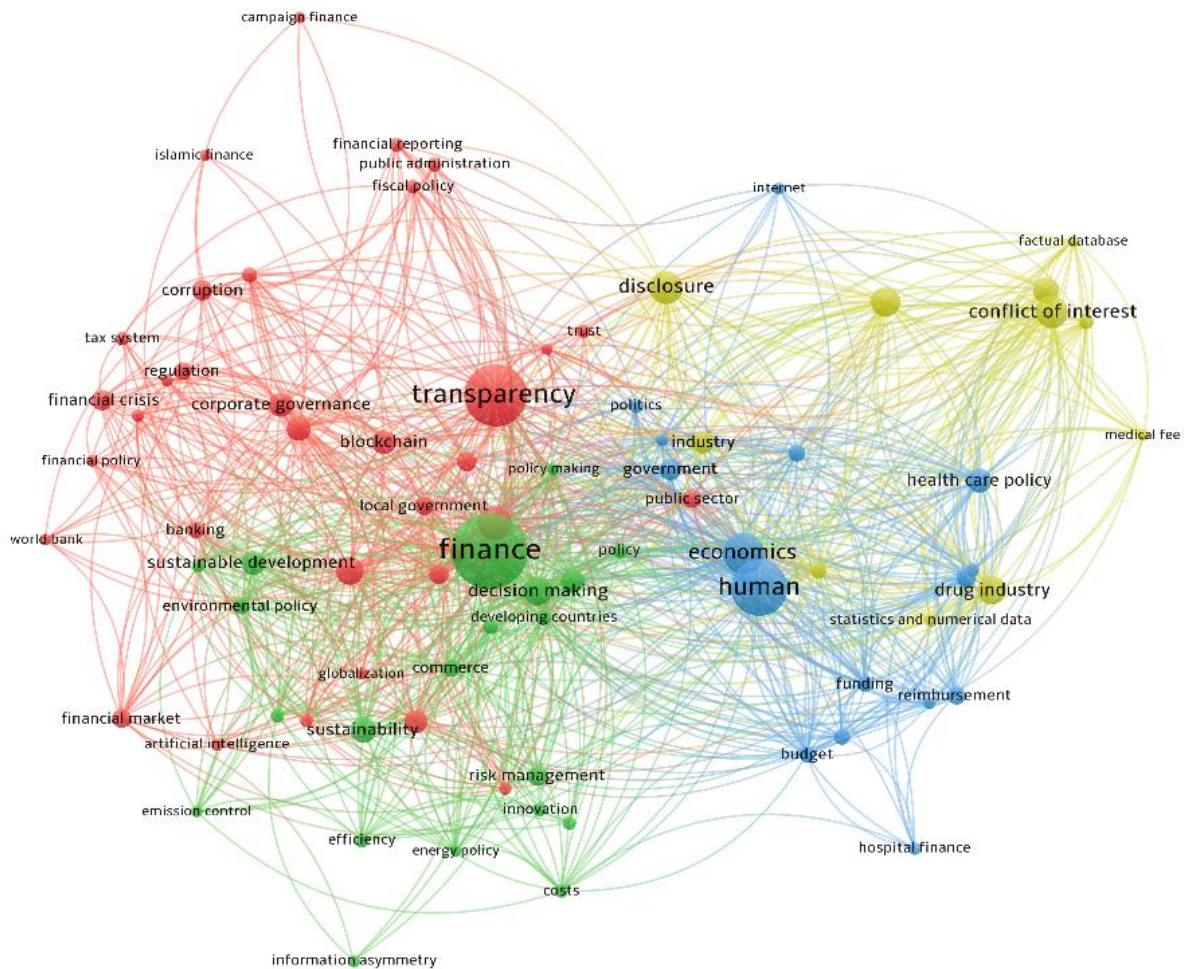

Рисунок 1.2 – Сітка використання ключових слів [побудовано авторами]

За період незалежності в Україні сформувалася нормативно-правова база, що регулює прозорість фінансових відносин на різних рівнях економічного устрою. Правові основи прозорості закладені у Законах України, Постановах КМУ, Указах Президента, рішеннях органів виконавчої влади деякі з яких подано в таблиці 1.2.

Конституцією України (статті: 92, 94, 95, 97 тощо) визначені концептуальні вимоги до оприлюднення звітів про виконання Державного бюджету України. Також питання публічності бюджетного процесу закріплено статтею 28 Бюджетного Кодексу, якою визначено порядок оприлюднення Міністерством фінансів України інформації про бюджет, її зміст, обсяги та терміни висвітлення. Правове регулювання податкової прозорості в Україні закріплено Податковим Кодексом та іншими нормативними документами.

Таблиця 1.2 – Нормативно-правове регулювання транспарентності фінансових відносин в Україні

Нормативний документ	Змістове наповнення
<i>Рівень публічних (державних) фінансів</i>	
Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII [18]	Закон визначає умови та порядок забезпечення доступу до інформації про використання публічних коштів розпорядниками та одержувачами коштів державного і місцевих бюджетів, суб'єктами господарювання державної і комунальної власності, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.
Про затвердження Порядку адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.09.2015 № 694 [19]	Порядок визначає механізм адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів, створення та функціонування якого передбачено Законом України “Про відкритість використання публічних коштів”
<i>Рівень корпоративних фінансів</i>	
Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України. Постанова НБУ від 15 лютого 2018 р. №11 [20]	Визначає перелік інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню, про певні показники діяльності банків
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996–XIV [21]	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
<i>Рівень особистих фінансів</i>	
Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. [22]	Визначає основні принципи забезпечення публічності особистих фінансів з метою запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом

Джерело: [систематизовано авторами]

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначено, що фінансова звітність суб'єктів господарювання не має комерційної таємниці, крім випадків, передбачених законодавством [21]. У відповідності з положеннями даного Закону суб'єкти господарювання, такі як публічні акціонерні товариства, комерційні банки, фінансові установи та інші професійні учасники фондового ринку, банки та інші фінансові установи зобов'язані опублікувати в мережі інтернет та у друкованих джерелах річну фінансову звітність та аудиторський висновок.

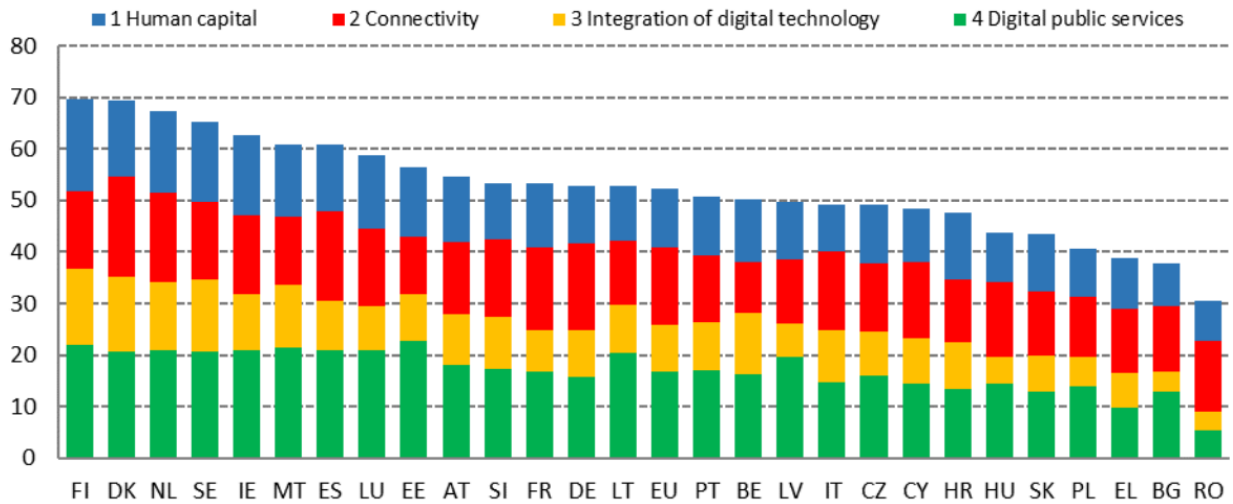
Разом з тим, як показує практика, наявність значної кількості нормативно-правових актів що вимагають від економічних суб'єктів забезпечення публічності та прозорості не завжди є дієвим механізмом реалізації цього процесу. Підтвердженням цього є значний рівень тінізації та корумпованості економіки нашої держави. Тому питання відкритості та прозорості фінансових відносин залишаються актуальним та потребують всеосяжного опрацювання.

Підвищення рівня транспарентності фінансових відносин, учасниками яких є державні та приватні економічні суб'єкти, стає необхідним на сучасному етапі розвитку економічних відносин, оскільки така публічність та прозорість поліпшує імідж держави та бізнесу, знижує ціну капіталу, дозволяє Україні включитися в систему світових господарських зв'язків, що в цілому підвищує рівень фінансової безпеки.

1.2 Використання цифрових фінансових технологій як фактор забезпечення транспарентності фінансових відносин

Цифрові технології, які активно поширюються в суспільстві протягом останніх десятиріч стали рушійною силою та фактором розвитку фінансово-економічних відносин в усьому світі. За даними Європейської комісії, яка щорічно визначає Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI) для країн ЄС (рис. 1.3), найбільшого рівня цифровізація досягла в таких країнах як Фінляндія, Данія, Нідерланди, де рівень забезпечення цифровими послугами досягає майже 70%. Найменш охопленими цифровими послугами є Болгарія та Румунія, де рівень цифровізації становить біля 30%.

В українських реаліях також проводяться дослідження, щодо оцінювання рівня цифровізації та поширення цифрових послуг. За даними Європейської Бізнес Асоціації, яка в 2021 році проводила оцінювання рівня цифрової трансформації для державних та приватних бізнес структур в Україні, загальний показник індексу такої трансформації становив 2,81 бал за 5 бальною шкалою (рис. 1.4).

Source: DESI 2022, European Commission

Рисунок 1.3 – Індекс DESI в країнах ЄС [23]

В оцінюванні, що проводилось у партнерстві з компаніями Huawei Ukraine та SAP Ukraine взяли участь топ-менеджери 130 компаній, що входять до Європейської Бізнес Асоціації. При цьому 5% оцінили рівень цифровізації свого бізнесу як дуже високий, 39% - як високий, 47% вважають, що рівень цифровізації їх бізнесу є помірним, а 9% оцінили його як низький чи дуже низький.

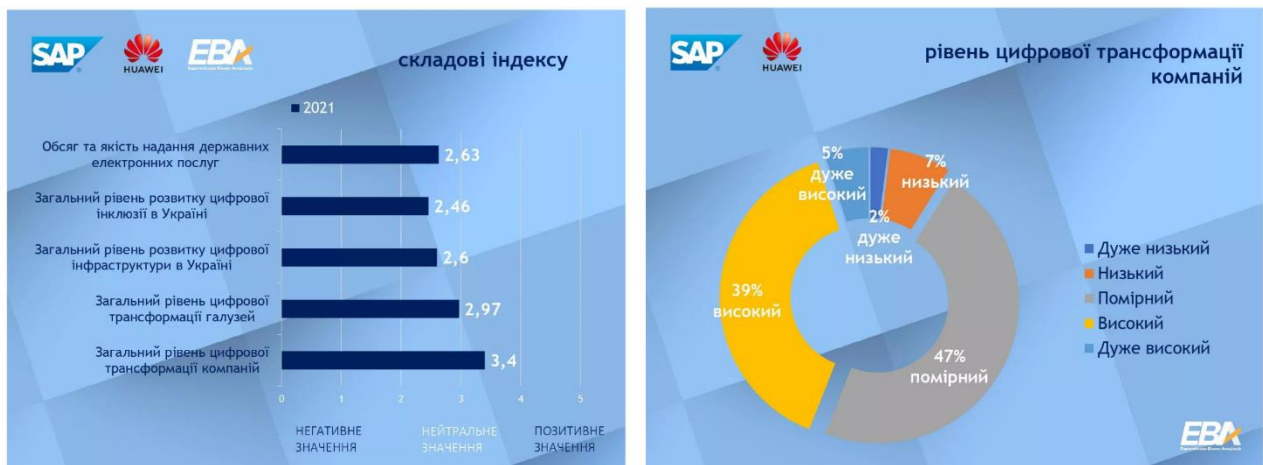

Рисунок 1.4 – Індекс цифрової трансформації 2021 [24]

Цифрова трансформація набирає обертів і впливає на всі аспекти життя. Цифрові навички важливі, оскільки вони лежать в основі нашої взаємодії та того, як виконується сучасна робота. Без твердого володіння цифровими навичками

неможливо просувати інновації та залишатися конкурентоспроможними. Цифрові технології все більш активно застосовуються у фінансовій сфері. Вони дозволяють швидше та точніше формувати звітності у режимі реального часу та створювати сприятливі умови для управління фінансами в цілому. Будь-якій сучасній організації необхідно адаптуватися до зовнішнього середовища, що постійно змінюється. Розробка та випуск нової продукції, вихід на міжнародні ринки, залучення додаткових коштів, маркетингові заходи – все це спричиняє велику кількість складних операцій, прискорення фінансового планування, фінансової консолідації. Всі ці процеси оптимізуються за допомогою застосування цифрових розробок та інтернет-платформ з їхнього управління.

За даними компанії KPMG 2021 рік став видатним роком для розвитку ринку фінансових технологій із рекордною кількістю угод у кожному великому регіоні, включаючи Америку, Європу та Азіатсько-Тихоокеанський регіон. Інвестиції у фінтех були неймовірно сильними, а інвестиції у венчурні капітали фінтех-компаній зросли до рекордних значень. На рисунку 1.5 наведено загальні світові тенденції розвитку фінтех сектору, серед яких можна побачити зростання обсягу інвестицій, що спрямовуються у ці технології та венчурних активів пов'язаних з ними.

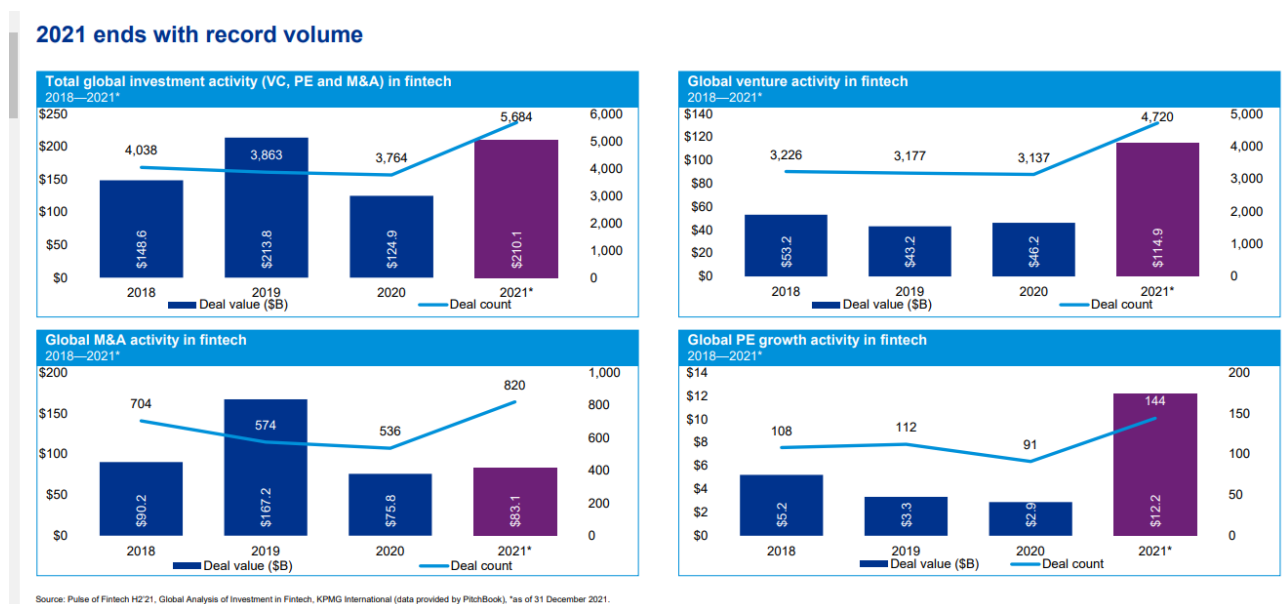

Рисунок 1.5 – Світові тенденції на ринку фінтеху [25]

В Україні до початку війни з росією ринок фінтеху розвивався бурхливими темпами. Так у 2021 році український фінтех-ринок поповнився п'ятьма компаніями, загальна їх чисельність на ринку становить вже більше 200. За оцінкою фахівців сумарна вартість цього ринку становить близько 1 млрд доларів США. Протягом 2021 року були реалізовані в фінтех сфері було реалізовано декілька проєктів серед яких прийняття ряду нормативно-правові актів, що регулюють діяльність фінтех компаній та застосування технологій, презентація дорожньої карти розвитку ринку віртуальних активів, ухвалення плану розвитку технології 5G, презентація українських фінтех стартапів на міжнародній арені, вихід з пілотів в робочий режим трьох нових необанків, проведення операцій із злиття та поглинання фінтех структур. Порівняльний аналіз розподілу українського ринку фінтех за напрямками діяльності у 2020-21 роках наведено на рисунку 1.6.

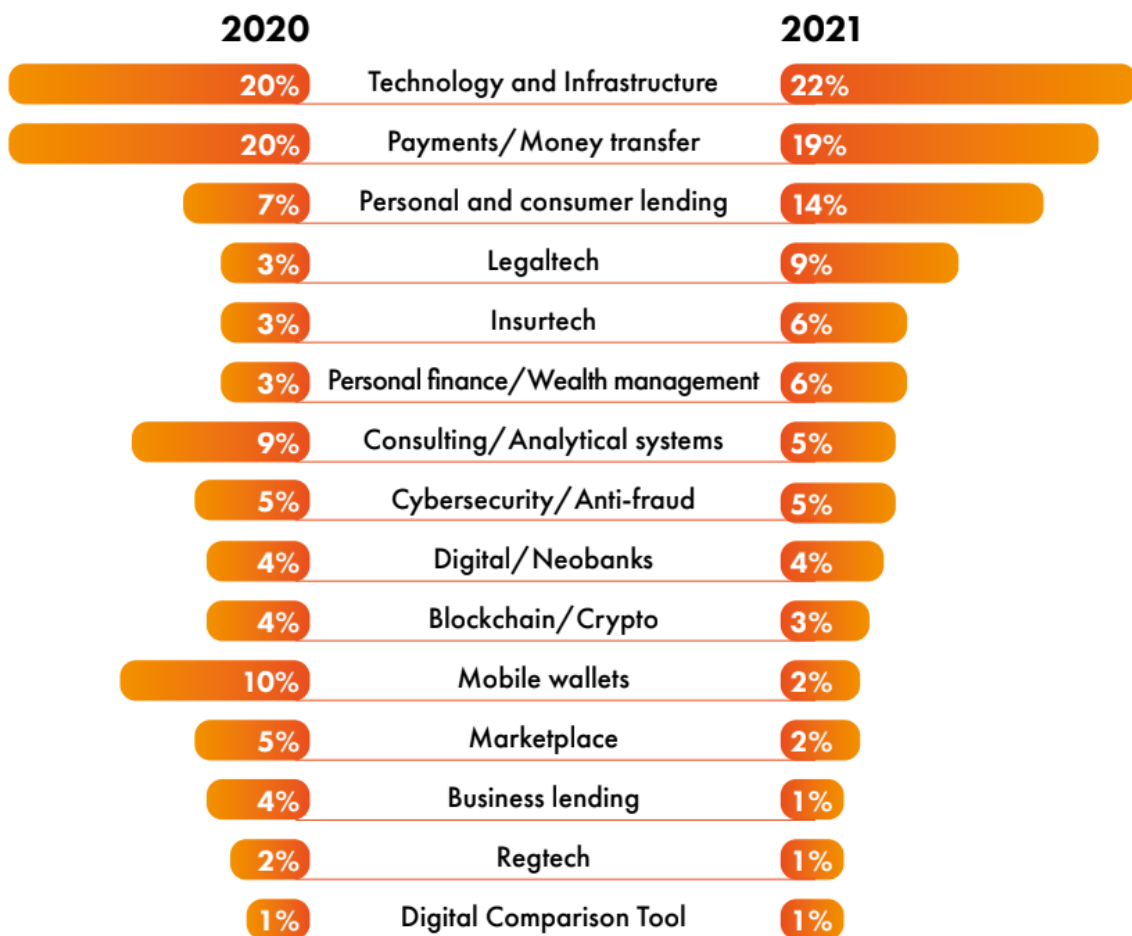
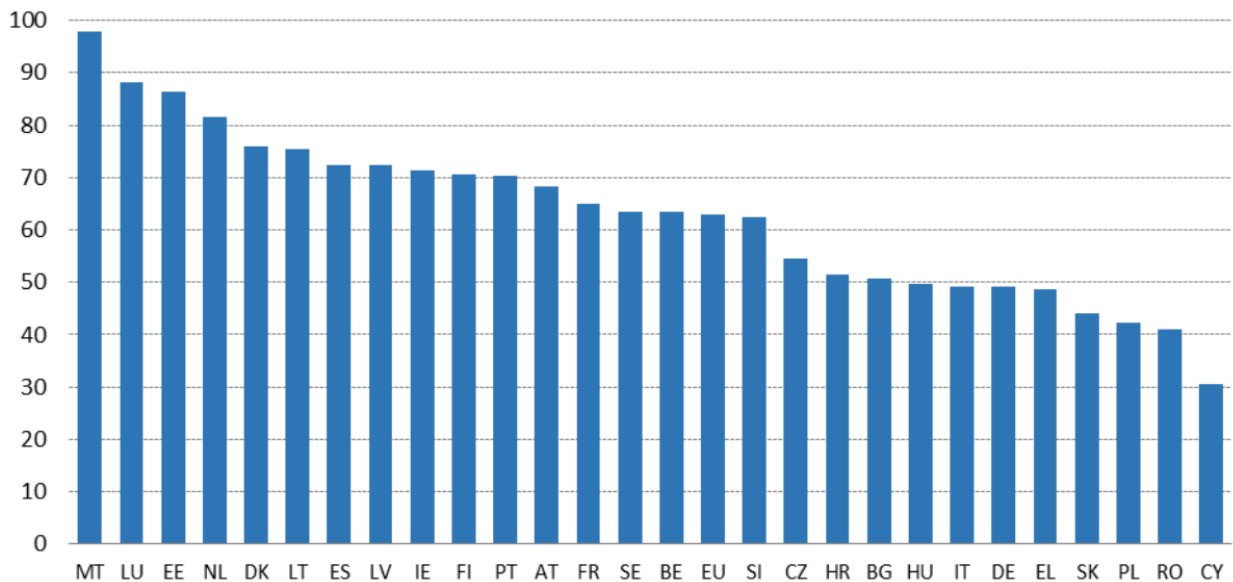

Рисунок 1.6 – Розподіл за сферами діяльності [26]

Процеси цифровізації в сфері фінансових технологій, що набувають все більшого поширення, є основною передумовою активізації транспарентності. На сьогодні дотримання принципів транспарентності є необхідною умовою здійснення фінансових відносин на всіх рівнях економічного устрою.

Як зазначається в звіті Європейської комісії, транспарентність цифрових технологій оцінюється рівнем прозорості процесів надання послуг, розробки послуг із залученням користувачів і можливістю керування своїми особистими даними. На рисунку 1.7 наведено рейтингові позиції європейських країн за рівнем забезпечення транспарентності їх цифрових технологій.

Source: eGovernment Benchmark, Capgemini.

Рисунок 1.7 – Рівень транспарентності цифрових технологій в країнах ЄС [23]

У 2021 році середній рівень транспарентності надання цифрових послуг становив 54,2 (зі 100). При цьому такі країни Мальта, Латвія, Естонія та Литва набрали понад 70 балів. Прозорість персональних даних становить 73,4, причому Мальта, Естонія, Люксембург і Литва лідирують з оцінками понад 90. Прозорість дизайну послуг становить 60,9, а Ірландія, Люксембург, Мальта та Нідерланди набрали 100 балів. Загалом Мальта, Люксембург, Естонія Нідерланди, Данія та Литва лідирують за прозорістю, набравши понад 75 балів. Кіпр, Румунія,

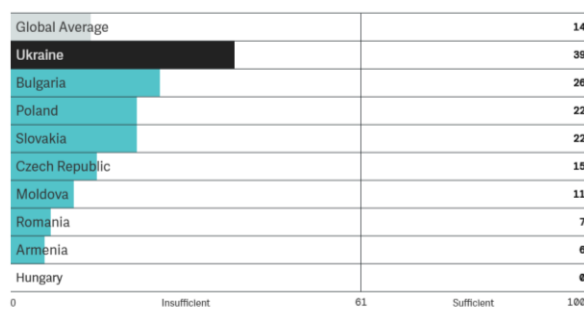
Польща, Словаччина, Греція, Німеччина, Італія та Угорщина відстають, усі набрали менше 50 балів.

Найбільш відомим інструментом оцінки прозорості бюджетних систем різних країн є Індекс відкритості бюджету (ОВІ), який складається Міжнародним бюджетним партнерством. Цифрова інформаційна платформа цієї організації періодично раз на два роки оприлюднює данні, щодо рівня транспарентності бюджетного процесу в 120 країнах світу. Дана інформація формується на основі опитування про відкритість бюджету (OBS) яке є єдиним у світі незалежним, порівняльним і заснованим на фактах дослідницьким інструментом, що використовує міжнародно прийняті критерії для оцінки:

- доступу громадськості до інформації про державний бюджет;
- формальні можливості для громадськості брати участь у національному бюджетному процесі;
- роль установ бюджетного нагляду, таких як законодавчі органи та національні аудиторські служби, у бюджетному процесі.

За першим параметром OBS здійснює оцінку можливостей громадськості брати участь в процесі складання та виконання бюджету. Таке оцінювання проводиться за допомогою 18 рівноважних показників. За даними 2021 року Україна має бал громадської участі 39 (зі 100) (рис. 1.8).

Public participation in Ukraine compared to others

For more information, see [here](#), for innovative public participation practices around the world.

Extent of opportunities for public participation in the budget process

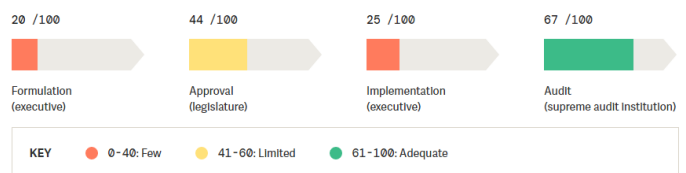

Рисунок 1.8 – Участь громадськості у бюджетному процесі [27]

OBS оцінює роль, яку відіграють законодавчі органи та вищі аудиторські установи (ВОФК) у бюджетному процесі та ступінь, до якого вони здійснюють нагляд; кожна країна оцінюється за шкалою від 0 до 100 на основі 18 однаково

зважених показників. Крім того, опитування збирає додаткову інформацію про незалежні фіскальні установи. Законодавча влада та вищий контрольно-ревізійний орган в Україні разом забезпечують належний нагляд під час бюджетного процесу, сукупний бал нагляду становить 82 (зі 100) (рис. 1.9).

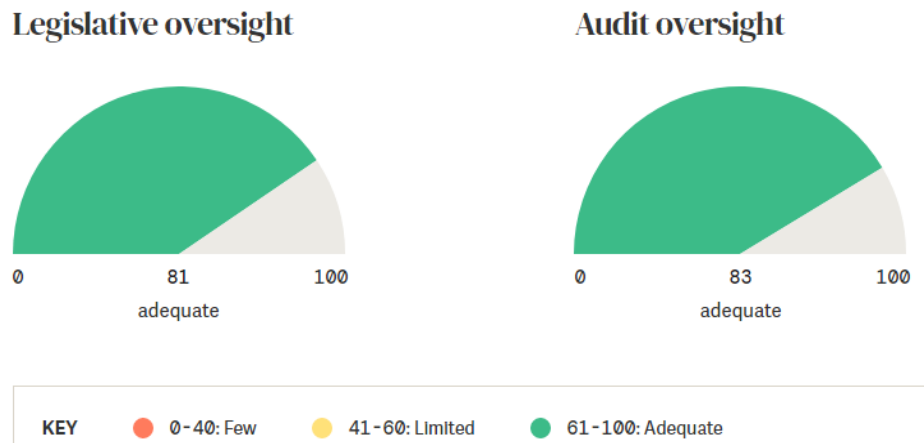

Рисунок 1.9 – Участь законодавчих і контролюючих органів у бюджетному процесі [27]

Однією із основних функціональних можливостей цифрових технологій, що застосовується в бюджетному процесі є доступ громадськості до інформації про наповнення та використання коштів державного бюджету та інших державних фінансових ресурсів. В даному напрямку OBS оцінює онлайн-доступність, своєчасність і вичерпність восьми ключових бюджетних документів за допомогою 109 однаково зважених показників і оцінює кожну країну за шкалою від 0 до 100. За даними звіту за цим показником прозорості Україна має 61 що є непоганим показником, який вказує на те, що країна, публікує за допомогою цифрових інформаційних сервісів достатньо матеріалів для підтримки прозорості бюджету (рис. 1.10).

Важливим інструментом прозорості публічних фінансів є забезпечення є забезпечення прямого доступу громадськості та інших стейкхолдерів до інформації, пов'язаної з бюджетним процесом та іншими фінансовими відносинами. Такий доступ в сучасному суспільстві неможливий без використання цифрових онлайн технологій та інформаційних ресурсів.

Transparency in Ukraine compared to others

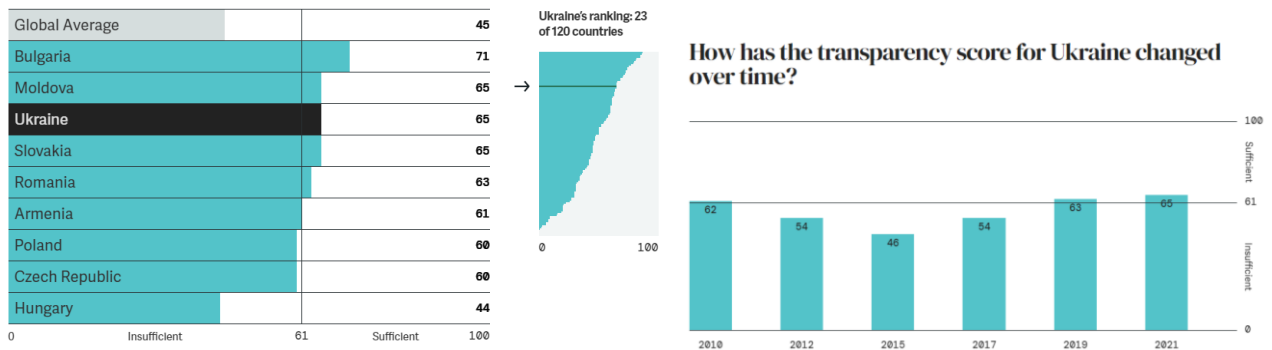

Рисунок 1.10 – Показники транспарентності у бюджетному процесі [27]

Всім зрозуміло, що недостатньо просто опублікувати технічну документацію, щодо формування та розподілу коштів, а громадяни повинні мати можливість одержувати таку інформацію в он-лайн режимі та в зрозумілій формі. Таким чином, реалізація цієї мети має бути здійснена шляхом впровадження системи розроблення громадських бюджетів у доступному та презентабельному вигляді. В цьому плані в Україні протягом останніх років в рамках діяльності державної установи «Відкриті публічні фінанси», яка створена наказом Міністерства фінансів України з метою забезпечення ефективного супроводження ІТ-проектів, що стосуються відкритих публічних фінансів, було запущено декілька інформаційних цифрових сервісів, а саме: «Єдиний веб-портал використання публічних коштів (spending.gov.ua)» [28], «Державний веб-портал бюджету для громадян (<https://openbudget.gov.ua/>)» [29] та IFIs projects, портал реєстру проектів МФО [30].

Таким чином, за допомогою даних цифрових інформаційних порталів здійснюється залучення громадськості до процесів прийняття управлінських рішень в сфері формування та розподілу фінансових ресурсів, а також контролю за ними, що поліпшує сприйняття діяльності місцевої влади, зменшує корупційну складову фінансових відносин, сприяє підтримці реалізації проектів та планів розвитку громад, та сприяє реалізації принципів транспарентності органів місцевої влади із забезпечення соціальних потреб населення регіону.

1.3 Інформаційні інтернет-ресурси в системі забезпечення транспарентності публічних та місцевих фінансів

Цифрові технології, які останнім часом стали невід'ємною частиною життя суспільства, знаходять все більшого поширення і в сфері фінансових відносин на публічному та місцевому рівнях, роблячи їх відкритими та прозорими для широкого кола зацікавлених осіб. Особливо це стосується бюджетного процесу, діяльності податкових органів, системи розподілу та використання коштів на державному та місцевому рівнях, де вимоги до транспарентності постійно зростають у відповідності до європейських та світових вимог публічності та прозорості фінансових відносин. В цьому контексті слід зазначити, що у веб-просторі постійно з'являються нові інформаційні ресурси, які є продуктом українських ІТ-технологій, що спрямовані на реалізацію забезпечення принципів транспарентності фінансових відносин. Таким чином, актуальність досліджень в сфері застосування сучасних цифрових технологій для забезпечення публічності та прозорості фінансових відносин на публічному та місцевому рівнях набуває особливого значення.

Питання застосування цифрових інформаційних технологій знаходять все ширшого висвітлення у вітчизняних та закордонних наукових публікаціях. Серед них вагоме місце займають публікації, щодо ролі цифровізації у забезпечення транспарентності фінансових відносин. Наприклад, Л. Горбата [3], С. Єсімов, В. Бондаренко [4] розглядають використання сучасних інформаційних технологій як напрям забезпечення інформаційної відкритості в питаннях фінансових відносин на рівні органів публічної влади, М. Дубина, О. Попело, О. Тарасенко, аналізуючи зміни, які відбуваються внаслідок впливу цифрових технологій в окремих компонентах фінансової системи країни, наголошують на активному їх впровадженні в сфері державних фінансів [31], К. Комарова та Н. Ковальчук розглядають цифровізацію та розвиток інформаційного суспільства, як інструмент удосконалення інституції транспарентності публічної влади [32]. Також питанням поширення інформаційних цифрових технологій в сфері публічних фінансів приділяють увагу в своїх дослідженнях

Г. Терещук [33], П. Латковський [8], А. Дем'янюк [9], М. Робинсон [10] та інші науковці. На нормативно-законодавчому рівні реалізація принципів прозорості закладена в Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації [34].

Інформаційні системи та технології стрімко проникають у сучасну економічну реальність та багато в чому визначають шляхи її трансформації. Сфера інформаційного забезпечення публічних та місцевих фінансів не є винятком і динамічно розвивається у вік цифрових технологій. Розробка та впровадження інформаційних ресурсів у сфері публічних та місцевих фінансів відбувається послідовно відповідно об'єктивних потреб суспільства та держави, а також необхідністю підвищення прозорості сфери публічних та місцевих фінансів та з різним ступенем інтенсивності охоплювало галузі сфери публічних фінансів (наприклад, одними з найперших областей, у яких цифрові технології були успішно застосовані та активно розвиваються, є бюджетна та податкова сфери).

Так в бюджетній сфері України застосування цифрових технологій спрямовано на збільшення публічності та прозорості бюджетного процесу. Для цього у 2018 році було відкрито вебпортал Open budget, який є офіційним інформаційним джерелом публічних фінансів на державному та місцевому рівнях, який створено у відповідності до провідного міжнародного досвіду у розрізі прозорості публічних фінансів. Ініціатором відкриття цього вебпорталу виступило Міністерство фінансів України, яке керувалося необхідністю виконання Концепції створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет» та запиту громадськості [29]. Стартова сторінка цього вебпорталу наведена на рисунку 1.11.

Основною метою даного вебпорталу є поширення інформації в доступній формі для населення та громадських організацій щодо ефективності використання податкових коштів в рамках публічності та прозорості бюджетної політики, що відповідає сучасним принципам прозорості публічних фінансів.

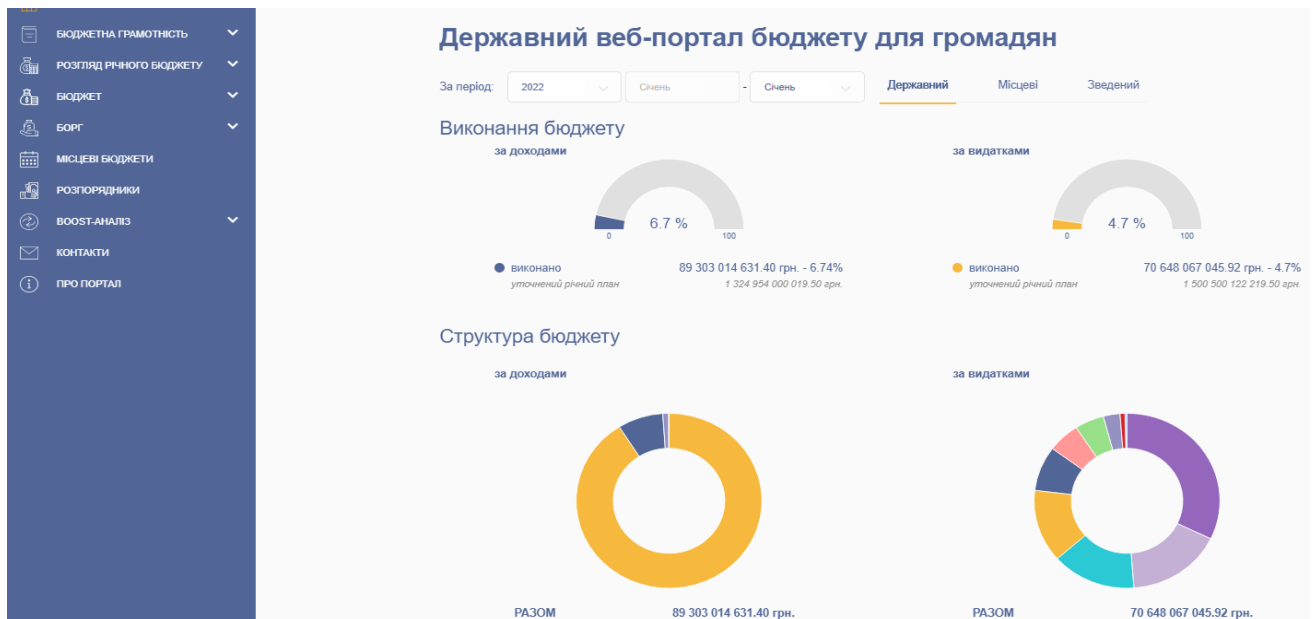

Рисунок 1.11 – Стартова сторінка вебпорталу Open budget [29]

«Вебпортал створює можливості для прозорого діалогу влади з громадськістю з питань планування та виконання бюджету на державному та місцевому рівнях. Кожен громадянин України може дізнатись про доходи та видатки своєї громади та взяти безпосередню участь у формуванні та затвердженні бюджету [29]».

У 2015 році розпочав діяльність ще один офіційний державний вебпортал Spending, на якому висвітлюються дані щодо цільового використання бюджетних коштів «...розпорядниками та одержувачами коштів державного і місцевих бюджетів, суб'єктами господарювання державної і комунальної форм власності, Пенсійним фондом України та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування [28]». Стартова сторінка цього інформаційного ресурсу наведена на рисунку 1.12.

Робота цього вебпорталу сприяє підвищенню транспарентності системи публічних фінансів та бюджетного процесу і дає можливість інформаційного забезпечення інтересів населення та громадських організацій щодо отримання повноцінних даних, а також реалізації контрольної функції фінансів та підвищення відповідальності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на державному та місцевому рівнях [28].

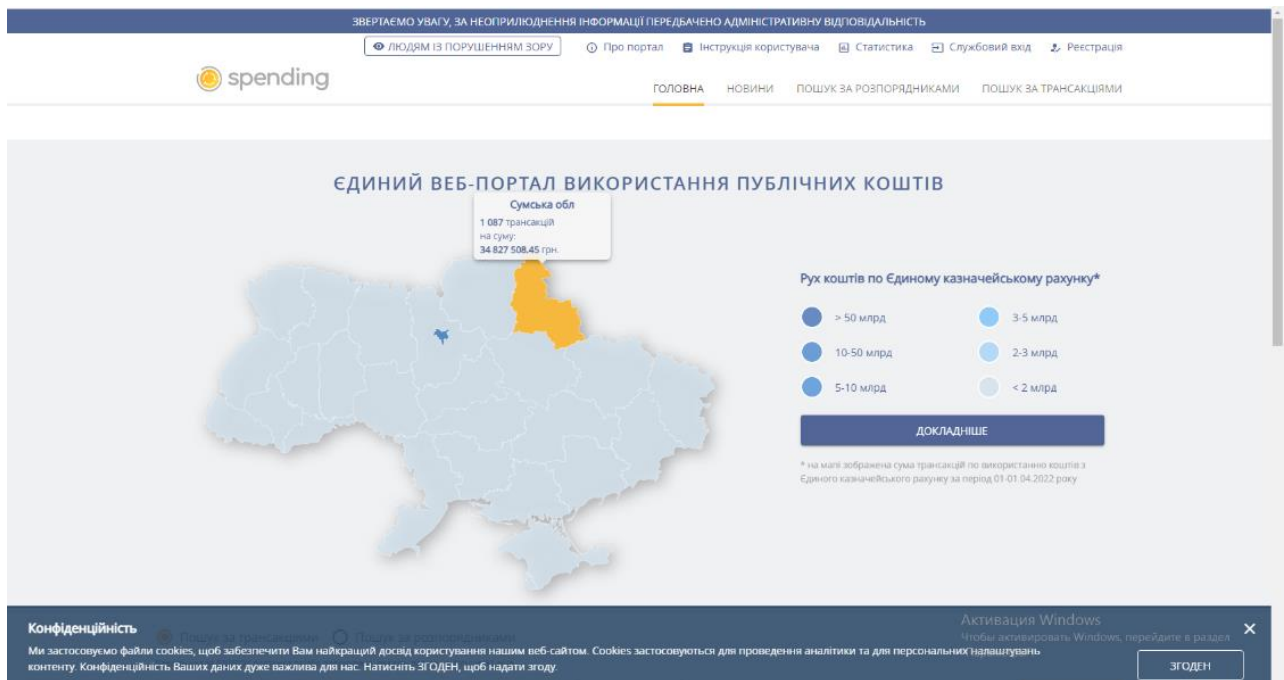

Рисунок 1.12 – Стартова сторінка цього інформаційного ресурсу Spending [28]

Інформаційна система як сукупність інформації, що міститься в базах даних і забезпечує її обробку, інформаційних технологій і технічних засобів, так само як і інформаційні технології як процеси, методи пошуку, збору, зберігання, обробки, надання, поширення інформації та способи здійснення таких процесів і методів, зберігаючи загальні переваги і показники (оперативність (швидкість), сумісність даних, економічність, зручність, прозорість, безперервність, надійність, виключення дублювання), переломлюючись крізь призму публічних фінансів, набувають специфічні відтінки та особливе призначення, обумовлене найважливішою роллю бюджету держави.

В умовах сучасної фінансової системи набувають актуальності питання впровадження цифрових технологій в галузі оподаткування. Реалізація цих технологій спрямована на усунення інформаційних обмежень за допомогою сучасних методів перевірки отриманих результатів роботи підприємств та фізичних осіб, з метою об'єднання інформаційних потоків в різних компонентах податкової системи для повноцінного виявлення можливих порушень в сфері сплати податків. Тобто сучасні фінансові технології на базі цифрових процесів представляють собою вдосконалення технології системи оподаткування.

З 2014 року в Україні ці процеси набувають все ширшого розповсюдження та спрямовуються на вдосконалення системи оподаткування. Одним з найбільш значимих рішень в цьому є створений Електронного кабінету платників податків стартова сторінка якого наведена на рисунку 1.13.

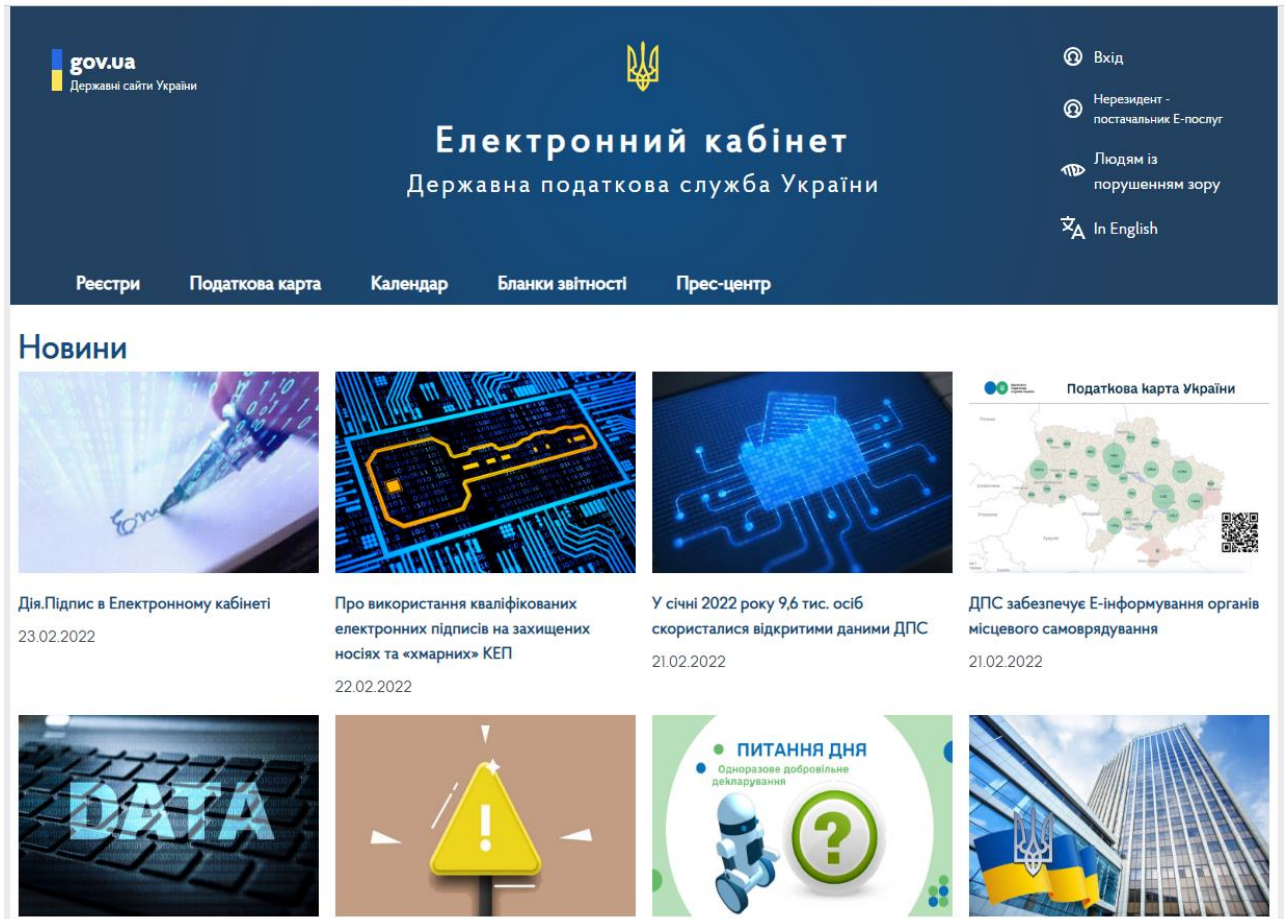

Рисунок 1.13 – Електронний кабінет платника податків [35]

Можливості цього електронного сервісу дозволяють реалізувати такі інструменти для платників податків, як:

- подання через Інтернет податкових декларацій та інших форм звітності;
- інформаційна система сплати податків;
- збір інформації про платників податків.

Таким чином впровадження сучасних фінансових технологій в податковій сфері в більшості стосуються подання та опрацювання податкової звітності що

значно поліпшує роботу контролюючих органів та запобігає ухилянню щодо сплати податків.

Потужним інформаційним джерелом забезпечення публічності та прозорості місцевих фінансів є веб-сайт організації Трансперенсі Інтернешнл Україна, яка є акредитований представником глобального руху Transparency International (рис. 1.14).

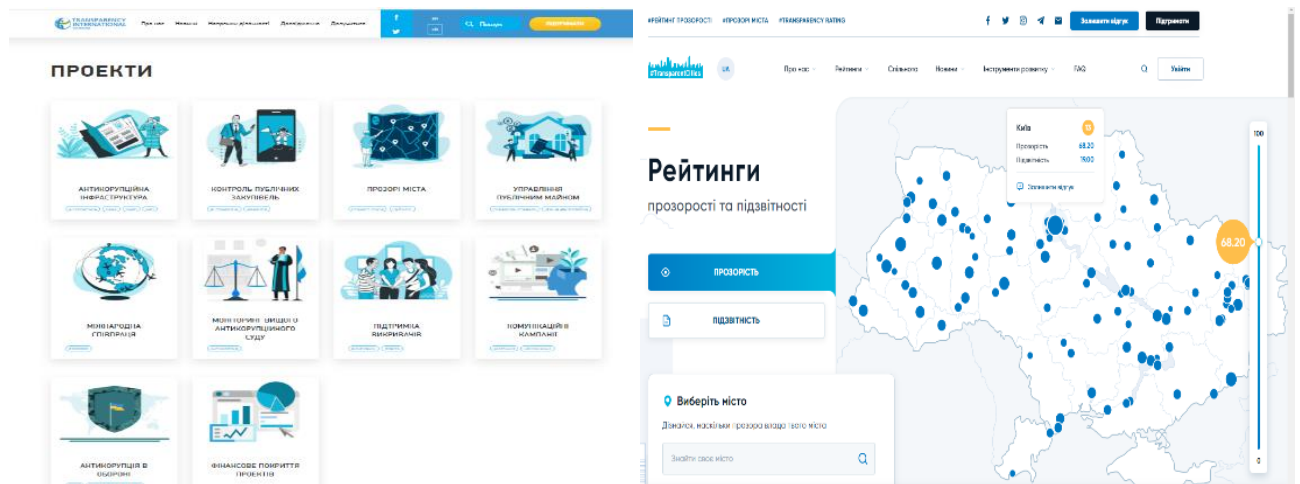

Рисунок 1.14 – Інформаційний ресурс організації Трансперенсі Інтернешнл Україна [36].

Метою організації Трансперенсі Інтернешнл Україна є підтримка та впровадження змін для зменшення корупційного рівня. Дана організація розробляє Рейтинг прозорості 100 найбільших міст України на основі періодичного щорічного аналізу 86 індикаторів прозорості у 14 сферах діяльності місцевої влади.

Частково вирішити проблеми транспарентності публічних фінансів можна за допомогою потужного інформаційного ресурсу «Пошуково-аналітична система.007» [37] (рис. 1.15).

Даний інформаційний ресурс дозволяє отримати відкриті дані які розкривають напрями використання публічних коштів. Ресурс представляє собою сторінку для пошуку та візуалізації інформації, отриманої з відкритих джерел щодо коштів державного бюджету. Перевагою даної платформи є

доступність та презентабельність представлення значного обсягу специфічної інформації на основі обробки великої кількості звітних даних.

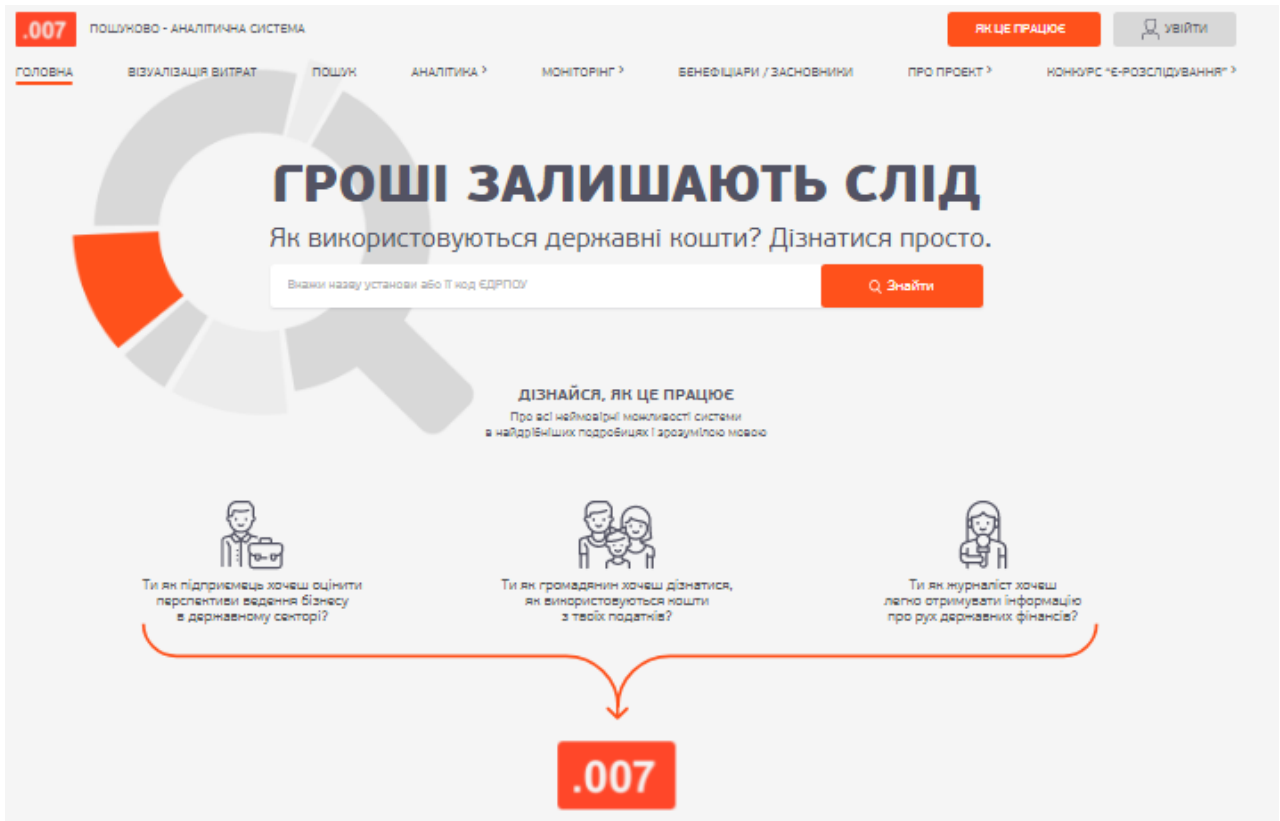

Рисунок 1.15 – Зовнішній вигляд пошуково-аналітичної системи.007 [37]

Стрімке поширення цифровізації та інформаційних технологій сприяло появі багатьох інформаційних ресурсів метою яких є підвищення рівня прозорості в сфері публічних та місцевих фінансів. На сьогодні такі з них як вебпортали «Open budget» та «Spending» дозволяють забезпечити ефективний громадський контроль за використанням бюджетних коштів, аналогічну функцію контролю за використанням публічних коштів виконують ресурси Трансперенсі Інтернешнл Україна та Пошуково-аналітична система.007, що значно підвищує публічність та прозорість в сфері фінансових відносин та запобігає фінансовим зловживанням.

2 РЕАЛІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

2.1 Електронні послуги для бізнесу в умовах цифровізації та транспарентності суспільних відносин

Цифровізація та транспарентність є відносно новими явищами в економіці, проте мають досить високі темпи розвитку та поширення. За рахунок постійного розвитку суспільних відносин у різних сферах впливу вони потребують додаткового підкріплення для своєї ефективності. Цифровізація та транспарентність утворюють такий собі «тандем», який сприяє цьому та дає можливість використовувати все більш зручні та корисні платформи.

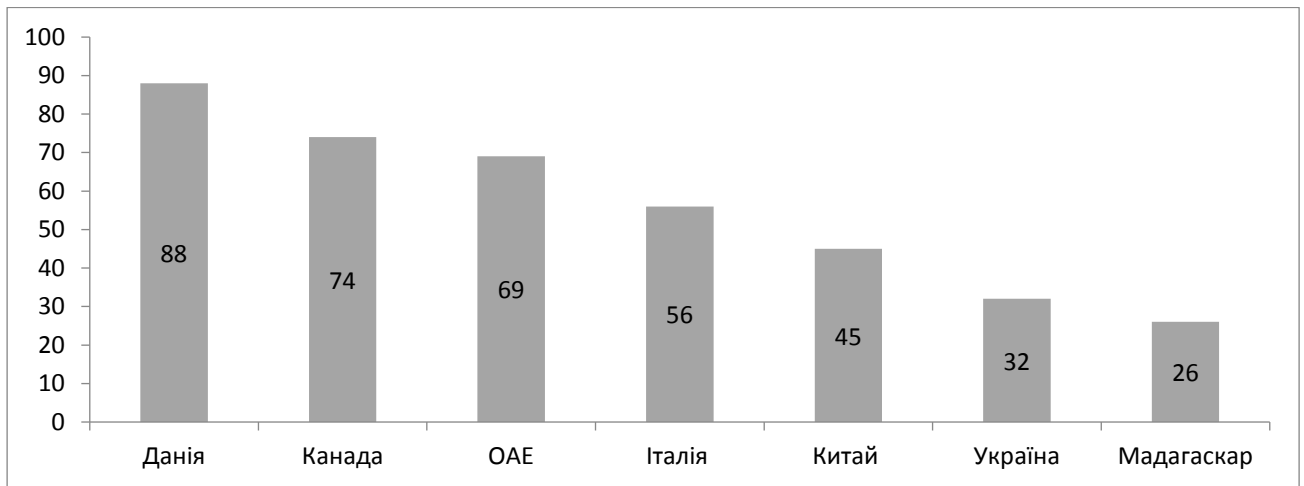
Транспарентність, можна визначити як прозорість та доступ до чогось. З огляду на поширення цього принципу в економіці, найбільший акцент транспарентність робить на поширенні та доступу до інформації підприємства відносно всіх можливих рівнів його функціонування. Сюди ж можна залучити і взаємодію з клієнтом, інформаційну підтримку в разі виникнення питань та інформування стосовно основних подій, що з ним пов'язані. Також це стосується взаємодії суб'єкта господарювання з потенційними інвесторами, партнерами та державою. Транспарентність відкриває основну інформацію для будь-якої зацікавленої особи, що дає можливість проаналізувати діяльність обраного підприємства та зробити власні висновки. При цьому, цей фактор багато в чому сприяє боротьбі з корупцією за рахунок, як вже зазначалось, публічності та доступності інформації. До форм транспарентності сьогодні можна віднести: ведення звітності та подання її до уповноважених контролюючих органів, ведення соціальних мереж підприємством, відкриття пунктів інформування онлайн чи офлайн тощо. Хоч такий принцип роботи і є відносно новим, проте вже сьогодні закріпився для світової спільноти як один з основних для сучасного ведення бізнесу.

Якщо розглядати прозорість як складову економічного аспекту, то проявляється вона у якості доступу до необхідної інформації, абсолютної відкритості суб'єктів господарювання щодо ведення економічної діяльності. Так можна характеризувати діяльність держави, представників великого, середнього або малого бізнесу. Тобто через прозорість будь-яким особам всередині компанії, або зовні, дається можливість отримати необхідну інформацію для проведення аналізу та формування оцінки стосовно тих чи інших процесів, що стосуються цієї установи [38].

На основі проаналізованих джерел, ми можемо сформулювати власне бачення поняття прозорості в економічному сегменті. Прозорість в економіці – це принцип функціонування суб'єкта господарювання (держави тощо), за яким він виконує свою роботу максимально відкрито та прозоро, що дозволяє будь-якій зацікавленій особі або стороні безперешкодно отримати необхідну публічну інформацію, що не нашкодить функціонуванню підприємства.

Економічна теорія розглядає чинник прозорості в прояві впливу на транзакції і формування поведінки всіх учасників ринку за умови більш асиметричного доступу до необхідної інформації. Можна погодитися з тим, що такий фактор дає можливість формувати основні засади конкуренції на ринках різних рівнів, за рахунок чого формується єдиний механізм взаємодії між підприємствами, а також підприємствами та державою [39].

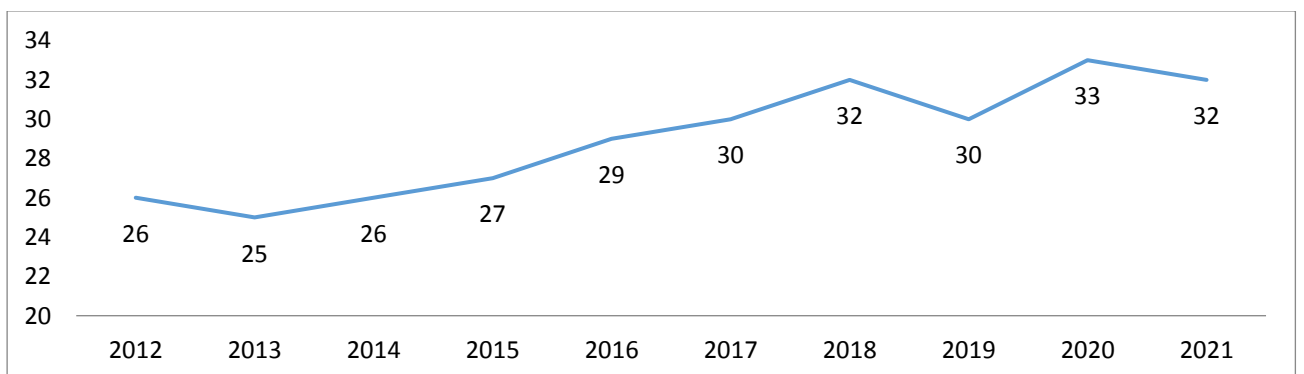
Загалом, можна сказати, що прозорість представляє собою досить серйозний спосіб у боротьбі з корупцією та її поширенням на різних рівнях. Прозора та відкрита система дає можливість приховувати менше даних, які можна підробити, або вплинути на них іншим чином. Корупція присутня в усіх країнах, проте її поширення та вплив на функціонування держави більше залежить від обраної політики та відкритості до її громадян. Сьогодні найбільш точним показником рівня корупції є Індекс сприйняття корупції (CPI), що дає можливість аналізувати позицію держав до корупції, її прояви в роботі як органів державної влади, так і суб'єктів господарювання (рис. 2.1).

Джерело: [40]

Рисунок 2.1 – Індекс сприйняття корупції вибраних країн за 2021

Якщо говорити про Україну, то, як видно, станом на 2021 індекс сприйняття корупції склав 32, хоча в минулому році був 33. Загалом, за останні 10 років Україна має досить повільну, проте помітну позитивну динаміку, яка фактично дає можливість проаналізувати користь та динаміку реформ всередині країни, зміни моральних установок та розвиток суспільства (рис. 2.2). Найгірший показник за минуле десятиріччя припав на 2013 рік.

Джерело: [40]

Рисунок 2.2 – Індекс сприйняття корупції в Україні

Завдяки появі цифровізації, транспарентність стала більш доступною для всіх сфер суспільного життя, у тому числі, і для бізнесу на ринку електронних послуг. За рахунок цього тепер стали доступними приклади впливу цифровізації

на ведення бізнесу та прояви в ньому транспарентності як з боку переваг, так і потенційних недоліків. Загалом, їх об'єднує значення інформації як центрального об'єкта, навколо якого відбуваються ті чи інші дії. Якщо цифровізація покликана обробляти, поширювати та використовувати якусь інформацію, то транспарентність має на меті підтримку її публічності в тих межах, що передбачені законодавством або іншими чітко визначеними правилами як на рівні держави, так і представника малого бізнесу. В результаті разом вони відкривають більш широкі грані на ринках електронних послуг для представників бізнесу різних рівнів.

Найбільшим проявом впливу як цифровізації, так і транспарентності для бізнесу будь-якого рівня стало переведення його відносин з державою в електронну площину. Це значно спрощує ведення необхідного обліку та статистики, дає можливість більш ефективно використовувати ресурси у спрощеній формі, що займає набагато менше часу та зусиль. Сюди також варто додати співпрацю суб'єктів господарювання з офісами-представництвами різноманітних соціальних мереж, через які можливе просування, замовлення реклами та зв'язок як з клієнтом, так і з посередником у цих відносинах (платформа соціальної мережі).

Мельник Ю.М. розглядає наступні напрями транспарентності відносно інформаційно-аналітичної діяльності:

- подальший розвиток інформаційно-аналітичної системи всередині усіх доступних галузей;
- формування та підтримка комунікаційних зв'язків як у горизонтальній, так і у вертикальній спрямованості;
- аналіз та підбір основних джерел для отримання аналітичної інформації;
- збір, накопичення необхідної аналітичної інформації та подальша оцінка її достовірності, повноти та зрозумілості;
- оцінка аналітичної інформації, виявлення потенційних тенденцій;
- формування стратегічних прогнозів щодо подальшого розвитку галузі в контексті отриманої інформації;

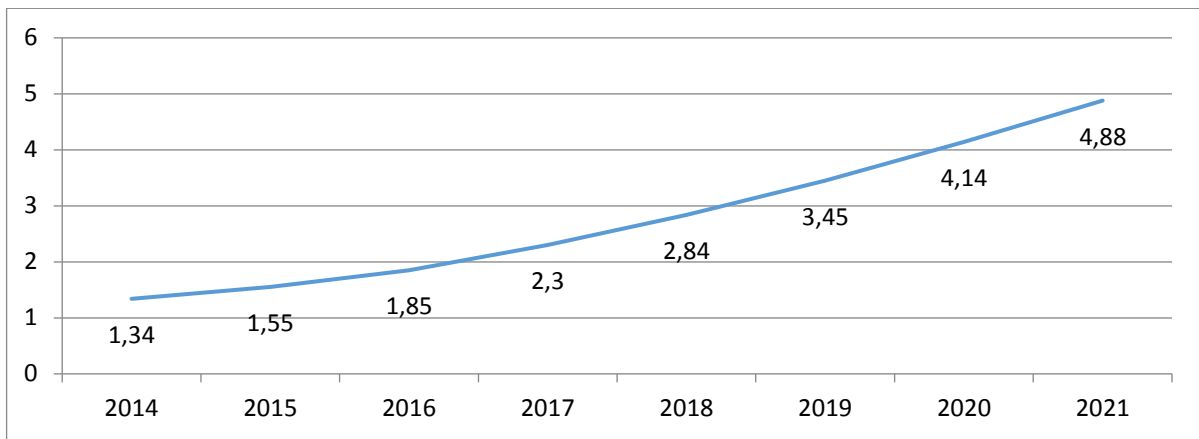
- пошук та дослідження альтернативних рішень для розвитку галузі;
- розгляд та прийняття конкретних стратегічних рішень з найвищим рівнем ефективності відносно розвитку промисловості [41].

Таке формування основних напрямів транспарентності можна використовувати у будь-якій доступній діяльності, оскільки дозволяє розумно структурувати та використовувати інформацію для прийняття рішень, що сприяють подальшому розвитку підприємства як всередині обраної галузі, так і на інших ринках.

Прозорість та відкритість інформації компанії є важливим аспектом бізнес-середовища, оскільки вона стимулює інвестиції та може знизити транзакційні витрати. Коли корпоративна інформація стає доступною для громадськості, інвестори можуть приймати обґрунтовані рішення, вирішуючи, з ким вести бізнес, а клієнти та постачальники можуть отримати відповідну інформацію про постачальників послуг і конкурентів [42].

Транспарентність також підтримується Світовою організацією торгівлі та розглядається як одна з підтримуючих платформ для ефективного та корисного функціонування досить багатосторонньої та багаторівневої системи торгівлі. СОТ активно залучає використання функціоналу транспарентності в світову економічну спільноту, підтримуючи розвиток необхідних для цього механізмів та внесення їх до своїх основних нормативних актів.

Цифрові трансформації та спрощення багатьох систем багато в чому полегшують роботу бізнесу в напрямку реклами та просування, оскільки дають все більше можливостей та форматів для цього. За рахунок відкриття нових майданчиків, великої кількості користувачів та постійної спрощеності реєстрації все більше представників бізнесу переходять в Інтернет площину. Як показує статистика, електронна комерція поступово стає основним способом для отримання товарів або послуг на всьому ринку. Достеменно неможливо порахувати, скільки відкрилось нових стартапів в Інтернеті, проте можна прослідкувати, наскільки підвищились продажі в мережі Інтернет. Так, у 2021 році електронна комерція досягла показника в 4,9 трильйони доларів (рис. 2.3).

Джерело: [43]

Рисунок 2.3 – Світові обсяги е-комерції (трлн. дол. США)

Такі показники досить легко, знов таки, пояснити через призму застосування цифровізації та транспарентності. Оскільки діджиталізація зараз проникла на всі ринки, то потенційних клієнтів у будь-якого представника бізнесу стає все більше. Правильне використання нових технологій та доступ до інформації про продукт, виробника, його користь та інші характеристики дозволить обрати клієнту саме те, що він хоче в найбільш короткий термін як з додатковими консультаціями, так і без них. На нашу думку, показники продажів в мережі Інтернет продовжить свій ріст, адже кожного дня користувачів стає все більше, а попит на товари в такому простому доступі також росте.

Діджиталізація багато в чому стала революційною для бізнесу, адже змогла перевести більшість процесів в дистанційний формат. Окрім управління, цифровізацію можна використовувати у напрямі розвитку великої кількості додаткових процесів: відстеження, шифрування, безпека, володіння тощо [44]. Це і є привабливим для обох сторін, клієнта та продавця, адже можна пропустити багато непотрібних етапів.

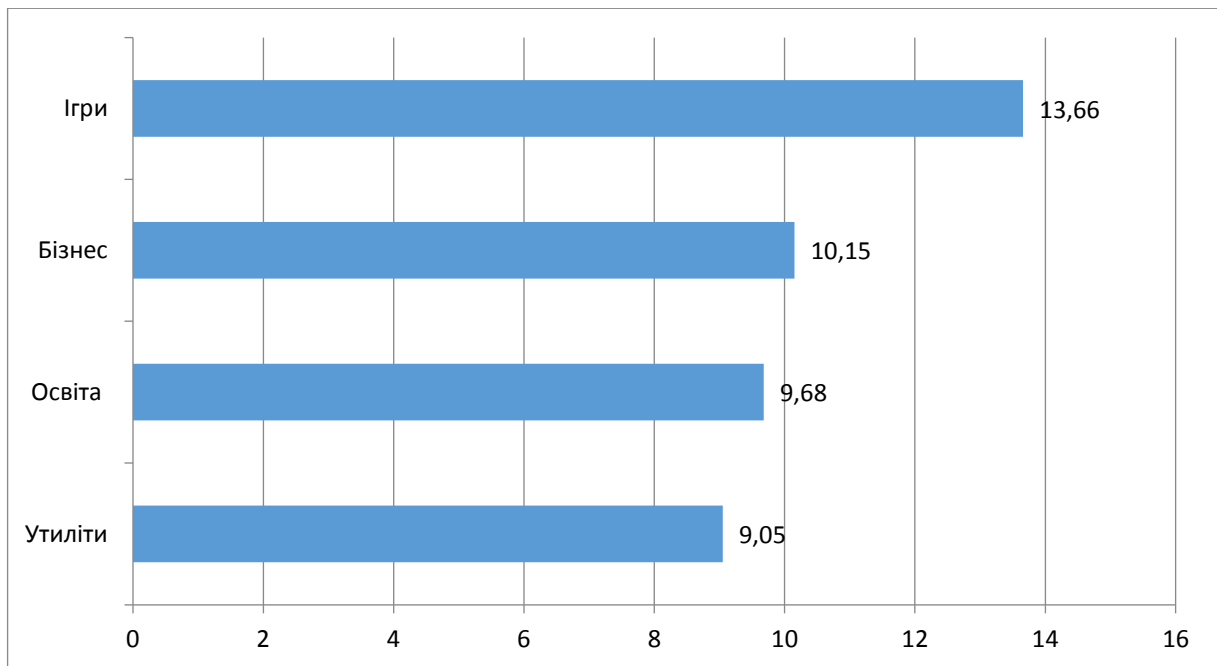
Дедалі частіше для цього використовують поняття «Е-послуга», яка може мати будь-який характер, залежно від обраної сфери діяльності. За даними групи науковців, «виникаюча парадигма електронних послуг (електронних послуг) обіцяє надати розподіленим обчисленням і сервісам гнучкість, яку надає Інтернет для спільного використання інформації». Вони стверджують, що «за

останні кілька років спостерігається вибух активності навколо електронних послуг, електронної комерції, науки та телекомунікацій». Також вони вказують на те, що «фундаментальна мета електронних сервісів зрозуміла: мати набір програмних сервісів, що знаходяться в мережі, доступних за допомогою стандартизованих протоколів, чия функціональність може бути автоматично виявлена та інтегрована в програми або створена для формування більш складних послуг» [45].

На основі цього умовно електронний майданчик можна розділити на декілька галузей, які найчастіше мають попит як серед користувачів, так і серед представників бізнесу: е-комерція, е-бізнес, е-навчання, е-урядування, е-здоров'я тощо.

Ринок електронних послуг кожного дня розширюється, стає більш вагомим та знаходить застосування до майже кожного етапу ведення бізнесу. За рахунок активного використання прозорості як основного принципу функціонування сучасного бізнесу, на наш погляд, і відбувається такий стрімкий розвиток. У даному випадку прозорість відображається через обмін необхідною інформацією, наприклад, між користувачем електронних послуг та їх розробником. Так розробник може запросити певні дані компанії для відстеження її роботи в рамках використання програмного забезпечення, додатку тощо та проаналізувати її ефективність, знайти помилки або найменш запитувані функції.

Також цифрова прозорість забезпечує повну видимість технологій, процесів, систем і всього в цифровій сфері, що активно використовується [46]. За рахунок цього у надавача послуг або продукту з'являється можливість отримувати відгуки щодо своєї роботи, покращувати її та піднімати власну конкурентоспроможність на ринку. Саме це сприяє розвитку сфери, появі нових застосунків та програм. Наприклад, на одному з майданчиків додатків для смартфонів AppStore додатки для бізнесу займають друге місце по кількості серед всіх додатків у першій чверті 2022 року (рис. 2.4).

Джерело: [47]

Рисунок 2.4 – Найпопулярніші категорії Apple App Store станом на 1 квартал 2022 року за часткою доступних програм

Це є досить показовим прикладом того, наскільки важливим є вчасний обмін інформацією в контексті подальшої розробки та розвитку ринку електронних послуг для всіх представників бізнесу. Звичайно, роль держави у таких форматах також є ваговою, оскільки саме вона в особі уряду сприяє укріпленню позитивного клімату співпраці з бізнесом. Це стосується розвитку цифрового врядування, яке може включати в себе різноманітні функції та послуги, які необхідні як фізичним, так і юридичним особам.

Світовий банк, у свою чергу, визначає електронне врядування як використання державними органами інформаційних технологій, таких як глобальна мережа, Інтернет та мобільні комп'ютери, які мають можливість трансформувати відносини з громадянами, бізнесом та іншими видами діяльності уряду [48].

Тож, цифровізація та прозорість сьогодні багато в чому є домінуючими факторами розвитку бізнесу та сприяють також поширенню ринків доступних електронних послуг для різних сфер підприємництва. Їх вплив

є досить значним з огляду на різні умови: конкурентоспроможність, кількість та якість програмного забезпечення, додатків та інших програм, що сприяють розвитку бізнесу. На нашу думку, цифровізація разом з транспарентністю допомогли вивести взаємодію держави і бізнесу, бізнесу з клієнтом та своїми партнерами на новий рівень через доступ е-комерції, е-бізнесу та інших сфер суспільного життя. Активне поширення цифровізації тут зіграло на руку великою кількістю розробок та застосувань, а транспарентності – отриманням та поширенням необхідної інформації, збором аналітичних даних та формування конкурентоспроможності на базі відгуків користувачів. Разом ці два функціонали утворили дієву систему, в якій інформація стала пріоритетною для всіх сторін, які взаємодіють на рівні ринку електронних послуг та їх користувачів.

2.2 Інформаційна відкритість як фактор лідерства бізнесу в сучасному цифровому середовищі

Вимоги сучасного суспільства до забезпечення публічності і прорості економічних відносин вже давно реалізуються в більшості розвинених країн на рівні публічних фінансів, де транспарентність є одним із основних факторів подолання корупційної складової. Разом з тим, на рівні бізнес-середовища та корпоративних фінансів, принципи транспарентності лише починають активно поширюватись в діяльність підприємств та корпорацій, суттєво впливаючи на рівень довіри стейкхолдерів до них. Довіра співробітників та зовнішніх стрейкхолдерів до компаній є одним з основних факторів впливу на репутацію бренду та забезпечення його лідерських позицій на ринку, що особливо актуально в умовах жорсткого конкурентного середовища. Сучасні технологічні можливості цифрової економіки дозволяють підвищити рівень транспарентності бізнесу шляхом використання новітніх інтернет-технологій, штучного інтелекту, стратегії монетизації даних [49]. Крім оприлюднення суто фінансових результатів діяльності бізнесу, все більшого поширення набуває інформаційна транспарентність його прямого та непрямого впливу на навколишнє середовище

та суспільство у відповідності до принципів ESG-стратегії. Ефективне управління цими впливами можливо через реалізацію прозорої системи корпоративного управління [50]. Таким чином, питання дослідження впливу інформаційної відкритості бізнесу на його лідерські позиції і конкурентні переваги на ринку набувають особливої актуальності.

Інформаційну відкритість економік європейських країн можна проаналізувати на основі даних, наведених на Офіційному порталі європейських даних. Було вибрано низку показників для вимірювання відкритих даних у Європі. Ці показники охоплюють рівень розвитку національної політики сприяння відкритим даним, оцінку функцій, доступних на національних порталах даних, а також очікуваний вплив відкритих даних [51]. Треба відзначити, що до топ 10 країн Європи за відкритістю даних у 2021 році потрапила і Україна (рис. 2.5).

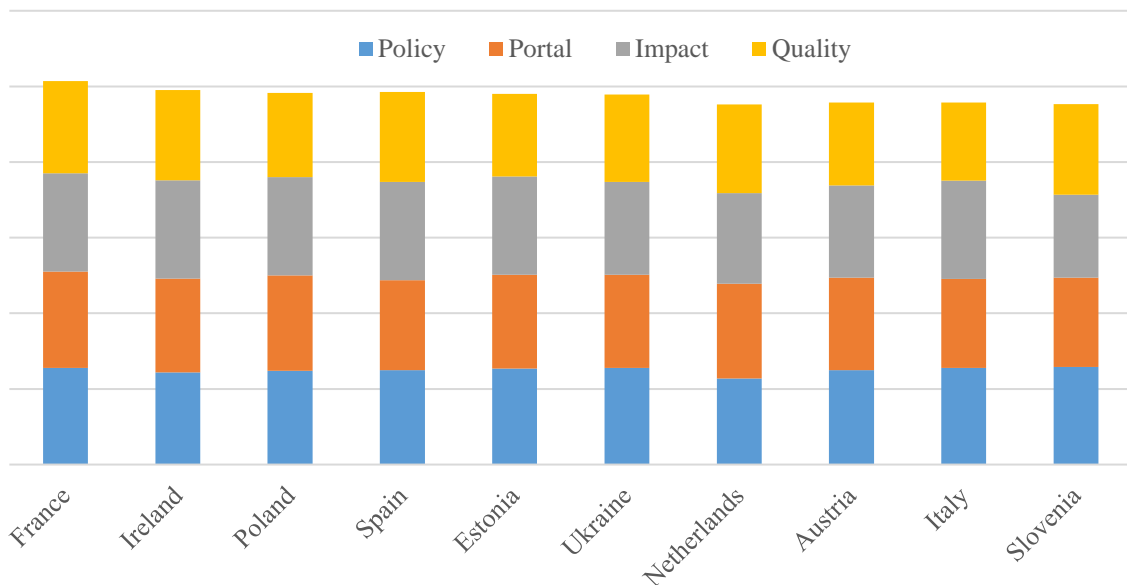

Рисунок 2.5 – Топ 10 країн Європи за відкритістю даних у 2021 році [51]

Методологічні основи визначення рівня інформаційної відкритості європейських країн базуються на розрахунках спеціально визначеного ряду індикаторів які включають в себе загальнодоступні дані щодо наступних вимірів прозорості: політика (оцінюється політика відкритості даних у країні,

національна стратегія щодо відкритих даних, кількість державних органів, що надають інформацію про свою діяльність), інформаційний портал (оцінюються сайти з надання інформації про стан), вплив (у цей показник входить оцінка соціального та економічного впливу відкритих даних), якість (підтримка актуальності даних, широта спектру наданих даних, покращення якості розгортання відкритих даних). Так, за наведеними даними, середній результат у Європейських країнах становить 2106 балів з 2600 можливих, а лідером за відкритістю даних є Франція, яка вже 7 років поспіль займає першу позицію. Україна отримала 2447 балів у сумі, та перемістилась з 17-го на 6-е місце в загальному рейтингу, що є визначним досягненням.

Сучасні уявлення про прозорість бізнесу розуміють під цим поняттям повну видимість усіх бізнес-операцій. Це може включати у себе наприклад, обмін інформацією та ідеєю зі співробітниками, зацікавленими сторонами, постачальниками та клієнтами щодо ефективності бізнесу, доходів, цін та інших бізнес-функцій. Проведенні маркетингові дослідження дозволили виявити основні переваги та недоліків які отримує бізнес шляхом впровадження принципів прозорості в своїй діяльності (рис. 2.6).

Переваги прозорого бізнесу можуть дещо відрізнятися залежно від конкретної галузі та сектора. Сервіси на основі відкритих даних допомагають оптимізувати робочий процес та скоротити операційні витрати, вивільнивши співробітників компаній від великих обсягів однотипної рутинної роботи. Загалом, прозорість у будь-якому бізнесі сприяє експоненційному прогресу та сприяє всебічному задоволенню працівників та роботодавців. У той же час впровадження штучного інтелекту та інших форм нових технологій може або позитивно вплинути на результативність компанії, або бути дорогим і ризикованим бізнес-заходом, який закінчується розчаруванням багатьох зацікавлених сторін і зіпсованою репутацією бренду.

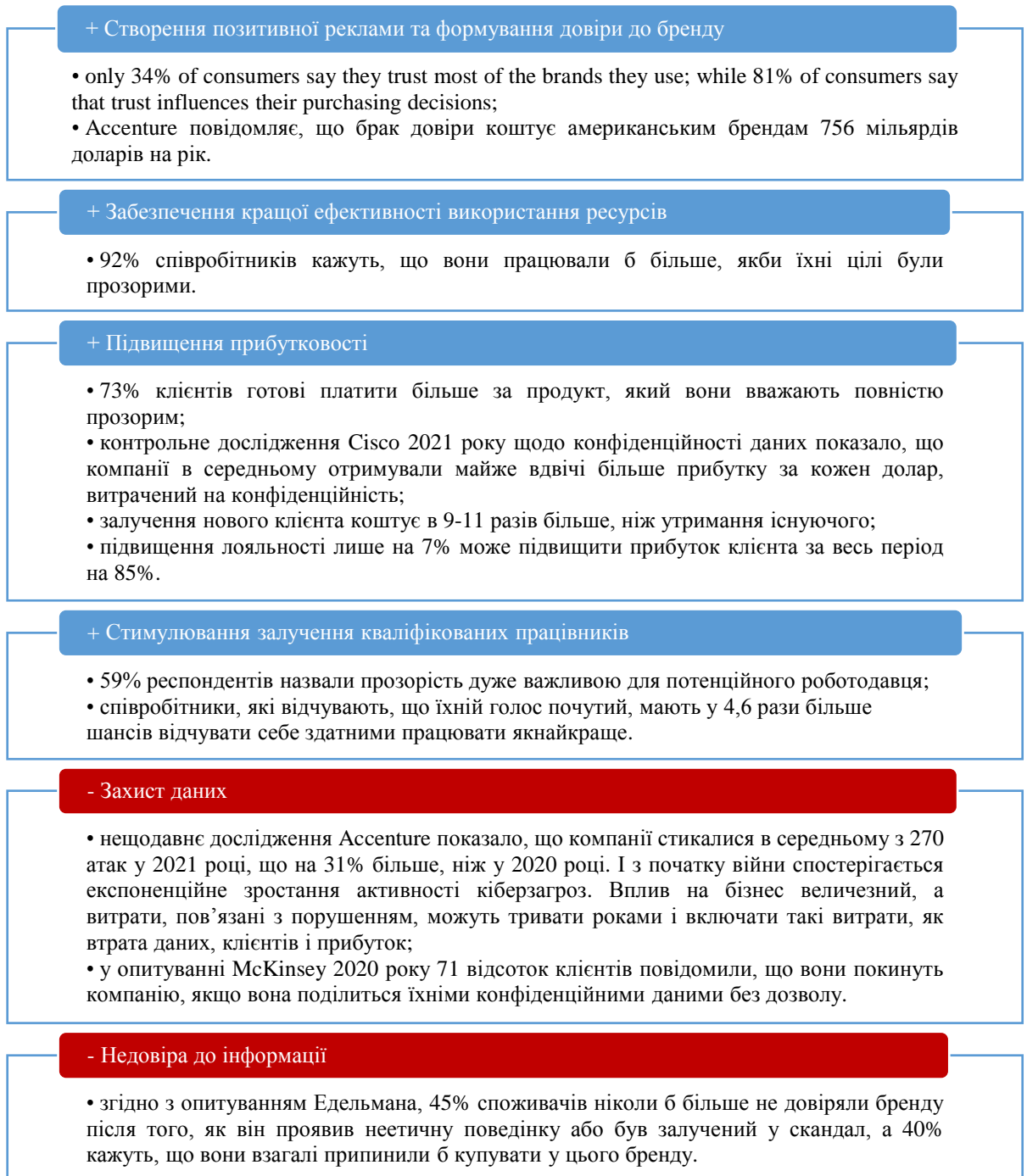

Рисунок 2.6 – Результати останніх маркетингових досліджень щодо прозорості у бізнесі [52-60]

Недостатність публічності та прозорості бізнесу для широкого кола стейкхолдерів є одним із факторів підвищення його тінізації. Саме тому в Україні на державному рівні активно поширюється політика впровадження прозорих онлайн-сервісів та процедур для забезпечення ефективної співпраці між державою і бізнесом, що мають на меті:

– автоматизацію та підвищення ефективності бізнес-процесів. За допомогою спеціальних сервісів та застосунків власники бізнесу можуть скоротити обсяг паперового документообігу, значно спростити взаємодію з контрольними органами, автоматизувати заповнення первинної бухгалтерської документації та залучити нових клієнтів. Так наприклад сервіс «Опендатабот» надає доступ до інструментів оптимізації бізнес-процесів виробництва.

– захист бізнесу від економічних злочинів та шахрайства. Дослідження PwC [62] щодо рівня економічних злочинів та шахрайства в Україні проведені у 2020 році показують, що 51% опитаних представників бізнесу постраждали від шахрайства за останні два роки, і при цьому майже половина з респондентів не проводили перевірки доброчесності своїх контрагентів. Наразі подібні перевірки значною мірою стали можливими за допомогою сервісів на основі відкритих даних, таких як: YouControl, Vkursi.pro та Liga Contr Agent [63].

– зменшення проявів корупції при перевірках бізнесу. Загалом в Україні існує близько 80 сфер державного нагляду, які щороку призначають 150-215 тисяч планових та позапланових перевірок [64]. І сьогодні доступність даних на Інспекційному порталі про заплановані інспекції значною мірою допомагає підприємствам завчасно підготуватися та уникнути штрафів та адміністративної відповідальності. Для екологічних перевірок у свою чергу створено чат-бот SaveEcoBot, що дозволяє зручно отримати необхідну інформацію про необхідні планові перевірки та спеціальні дозволи [65].

– захист від рейдерських атак. Проблема рейдерських захоплень в Україні є заслуговою на особливу увагу. Згідно рейтингу International property rights index 2021 за рівнем рейдерства Україна посіла 106 місце з 129 досліджуваних країн [66], але варто відзначити що кількість рейдерських атак зменшилась на 18% за рік. Цього покращення вдалося досягнути за допомогою роботи сервісу Опендатабот, який дозволяє відстежувати зміни у державних реєстрах, незаконні дії реєстраторів та вчасно реагувати на такі дії. Також сервіси на основі відкритих даних стали новим інструментом для протидії корупційним маніпуляціям із реєстрами.

Впровадження таких цифрових послуг допомагає не лише спростити роботу бізнесу а і допомагає протидіяти корупції на державному рівні. Наразі в Україні набули поширення і забезпечують прозорість інформації спеціальні сервіси, серед них найбільш популярними є наступні:

– YouControl. Це спеціальний онлайн-сервіс, що дозволяє за допомогою коду чи імені власника отримати всю доступну інформацію про компанію із понад 180 державних реєстрів. YouControl за допомогою спеціальних інструментів дозволяє моніторити зміни в держреєстрах, проводити аналіз ринків, шукати зв'язки між контрагентами та ін. [67].

– Prozorro. Електронна система публічних закупівель, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі [68].

– Дія.Бізнес. Онлайн-портал ініційований Міністерством цифрової трансформації України для підприємців малого та середнього бізнесу. У межах проекту Дія.Бізнес функціонує онлайн-портал для потенційних та діючих підприємців і мережа центрів підтримки підприємців [69].

– Open Budget. Поширення інформації в доступній формі для населення та громадських організацій щодо ефективності використання податкових коштів в рамках публічності та прозорості бюджетної політики [70].

– «Під наглядом». Інспекційний портал, що надає доступ до інформації про планові та позапланові перевірки, що здійснюються державними контрольними органами, а також їх результати [71].

Україна досягла значного успіху в оприлюдненні відкритих даних і розбудові екосистеми довкола цих даних, щоб сприяти їхньому продуктивному використанню. Більша частина цього розвитку є наслідком роботи Міністерства цифрової трансформації, так, останніми роками безпрецедентна кількість публічної інформації стала відкритою, зокрема реєстри компаній, судових рішень та публічних трансакцій. Це сприяло підвищенню ефективності й

економії коштів, а також появи нових та кращих сервісів, нових бізнес-моделей і ефективніших ринків.

В усьому світі компанії з метою досягнення конкурентної переваги та забезпечення лідерства на ринку все частіше починають узгоджувати свої основні бізнес-стратегії з ESG-чинниками (екологічні, соціальні та управлінські чинники), що відповідає Цілям Сталого Розвитку. Мета бізнесу при цьому є перехід від звичного отримання прибутку до надання цінності для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів. Значну роль в цьому процесі відіграє забезпечення транспарентності реалізації бізнесом ESG-стратегій.

Цей критерій спрямований на врахування потреб екологічного, соціального розвитку та досягнення управлінських результатів під час здійснення інвестиційних процесів разом із забезпеченням фінансових результатів та досягненням необхідного рівня ефективності інвестицій. Термін «ESG» охоплює широкий спектр складних і часто взаємопов'язаних питань, таких як управління ресурсами, відносини з громадами та структура правління. На сьогодні більшість провідних світових інвесторів зобов'язуються включати питання ESG в свій інвестиційний аналіз.

Постійний моніторинг світових тенденцій у сфері застосування концепції «values-based investing» проводить Глобальний альянс стійких інвестицій (GSIA), метою якого є міжнародна співпраця організацій зі сталого інвестування. За даними Глобального альянсу у всьому світі продовжується зростання інвестиційних активів, на принципах «values-based investing», але темпи такого зростання в різних країнах та регіонах є різними.

Реалізація принципів «values-based investing» не передбачає можливості використання широкого спектру стратегічних напрямків як за видами інвестиційних активів, так і за суб'єктами інвестиційної діяльності. Як показує світова практика, такими суб'єктами можуть бути інституційні учасники, інвестиційні фонди, приватні інвестори. В залежності від до цього створюються і розробляються нові форми і стратегії інвестування, передбачають досягнення необхідного рівня доходності інвестицій, і одночасне формування суспільної

цінності через забезпечення позитивних соціальних, екологічних чи інших ефектів.

Метою інвестиційної діяльності підприємства повинен стати приріст не лише корпоративної вартості (вартості акціонерного капіталу та прибутку підприємства), а й суспільної цінності, вираженої через чисте фінансове сальдо між позитивними і негативними зовнішніми економічними, соціальними, екологічними та іншими ефектами. Такі інвестиції дають можливість впроваджувати нові або істотно удосконалені продукти, технологічні процеси, управлінські технології, використання яких підприємством забезпечує приріст корпоративної вартості для власників та менеджменту, а також суспільної цінності для інших стейкхолдерів у вигляді зростання економічних, екологічних, соціальних та інших зовнішніх ефектів та/або мінімізації відповідних зовнішніх ризиків.

Для оцінки рівня такої прозорості використовується індекс прозорості ESG, який є одним із важливих для інвесторів інструментів оцінки стійкості бізнесу. Оцінка базується на міжнародній методології, розробленій Beyond Business (Ізраїль), Центром розвитку КСВ та Професійною асоціацією корпоративного управління за підтримки Центру міжнародного приватного підприємництва (CIPPE). Інформація щодо корпоративного управління та корпоративної соціальної відповідальності оцінюється за такими категоріями [50]:

- загальна інформація про компанію та політику КСВ
- корпоративне управління
- права людини
- трудові відносини
- захист довкілля
- впровадження КСВ у ланцюг постачання
- відповідальне споживання
- відносини з громадою
- лідерство керівництва й компанії
- звітність

- навігація
- доступність

Експертами оцінюється інформаційна відкритість політики та практики КСВ і результати їх впровадження за такими аспектами, як корпоративне управління, права людини і трудові відносини, захист довкілля, впровадження КСВ у «ланцюг постачання», відповідальне споживання, відносини з громадою та лідерство керівництва й компанії. Лідерство керівництва розглядалось як особисте залучення вищого керівництва у вирішенні соціальних і екологічних проблем суспільства (відображення їх громадської активності на сайті та сторінках таких соцмереж, як LinkedIn, Facebook), лідерство компаній – як членство компанії в асоціаціях. За цією категорією оцінюється також загальна інформація про компанію (місія та цінності, стратегія компанії, стратегія з КСВ, зобов'язання щодо досягнення Цілей сталого розвитку). Якщо інформація за показниками розміщувалась у відповідних розділах сайту, то компанія отримує максимум балів. Якщо така інформація містилася у звітах, політиках і документах, то компанія отримує вдвічі менше балів, ніж передбачено методологією.

Експерти оцінюють інформаційну відкритість політики та практики КСВ та результати їх впровадження за такими аспектами, як корпоративне управління, права людини та трудові відносини, охорона навколишнього середовища, впровадження КСВ у «ланцюг поставок», відповідальне споживання, відносини з громадою і лідерство менеджменту та компанії. Управлінське лідерство розглядалося як особиста залученість вищого керівництва у вирішення соціальних та екологічних проблем суспільства (відображення своєї громадської активності на веб-сайті та сторінках таких соціальних мереж, як LinkedIn, Facebook), лідерство компанії – як членство компанії в асоціаціях. Ця категорія також оцінює загальну інформацію про компанію (місія та цінності, стратегія компанії, стратегія КСВ, відданість досягненню Цілей сталого розвитку). Якщо інформація про показники була розміщена у відповідних розділах сайту, компанія отримує максимальну

кількість балів. Якщо така інформація містилася у звітах, політиках і документах, компанія отримує вдвічі менше балів, ніж передбачено методикою.

В таблиці 2.1 наведено середній рівень розкриття інформації за індексом прозорості ESG для українських компаній в порівнянні з аналогічними показниками для країн ЄС.

Таблиця 2.1 – Середній рівень розкриття за категоріями індексу прозорості 2019-2020 [50]

Категорія	Макс. значення	Середній рівень розкриття інформації за категоріями Індексу ESG прозорості			
		Україна		EU країни	
		2019	2020	2019	2020
Загальна інформація про компанію та політику КСВ	9	2,5	3,3	4,2	4,7
Корпоративне управління	22	5,2	6,1	8,9	9,5
Права людини	4	0,3	0,7	3,1	3,8
Трудові відносини	10	2,2	2,5	5,7	6,2
Захист довкілля	6	1,5	2,2	4,5	4,9
Впровадження КСВ у ланцюг постачання	3	0,8	0,8	1,6	1,9
Відповідальне споживання	4	0,7	1,0	2,0	2,3
Відносини з громадою	4	1,1	1,6	2,4	2,7
Лідерство керівництва й компанії	3	0,4	0,8	1,9	2,1
Звітність	20	4,4	5,8	11,1	11,5
Навігація	4	2,7	2,6	3,1	3,2
Доступність	11	3,9	4,6	7,8	8,0

За даними ESG Transparency Index загальний рівень прозорості українських компаній за 2020 рік становить 32%, що на 6,5% вище у порівнянні з показником 2019 року. Лідерами Індексу ESG прозорості 2020 стали ПрАТ «ВФ Україна», АБ «УКРГАЗБАНК», Група ДТЕК, АТ «Перший український міжнародний банк», ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед», ДП «НАЕК «Енергоатом», ПрАТ «Укргідроенерго», АТ «Українська залізниця», МХП та НАК «Нафтогаз України». Всі ці підприємства та компанії є лідерами в своїх видах економічної діяльності та протягом багатьох років демонструють стабільне зростання виробничих та фінансових результатів своєї діяльності. Найбільший приріст рівня прозорості відбувся в інформаційному забезпеченні

взаємовідносин з громадою (підтримка проектів місцевих громад; розміщення інформації про реалізацію власних соціальних та освітніх проектів; розвиток благодійності) – 12,5%, дотриманні прав людини (розкриття корпоративна документації щодо прав людини і трудових відносин; працевлаштування людей з особливими потребами) – 10%, захисту довкілля – 11,7%. Оцінювати загальний рівень розкриття даних за категоріями то можна відмітити навігацію і доступність (зручність і доступність інформації на сайтах) 65% та 41,8%.

Також варто відмітити що рівень розкриття інформації компаніями державної форми власності становить 39,4%, що на 11% вище ніж у приватних компаній, що скоріше за все є результатом реформи корпоративного управління державних підприємств. А загалом найвищий рівень розкриття інформації продемонстрували компанії фінансової сфери, транспорту та постачання електроенергії.

Прозорість компанії збільшує її репутацію. Оприлюднення інформації за ESG-показниками важлива не тільки для інвесторів. Вона стає все більш важливою для споживачів та працівників компанії.

Саме тому оприлюднення КСВ-стратегій і програм, результатів їх впровадження, інформації про корпоративне управління, постійне оновлення такої інформації повинні стати основними пунктами репутаційних програм компаній.

2. Компаніям рекомендується розробити корпоративну систему оцінки і звітування за ESG-показниками, які будуть узгоджуватися з національними завданнями Цілей сталого розвитку.

3. Компаніям рекомендуються не тільки оприлюднювати інформацію за ESG-показниками на корпоративних сайтах, а й постійно її оновлювати, а також зробити її доступною для багатьох груп стейкхолдерів.

4. Компаніям треба звернути увагу на висвітлення тих питань, які знаходяться в центрі уваги світової спільноти – дотримання прав людини, впровадження КСВ в ланцюг постачання, охорони довкілля та вкладу компанії у досягнення Цілей сталого розвитку.

5. Державним органам рекомендується внести зміни до існуючої нормативно-правової бази (або розробити окремий закон) щодо термінів,

способів і місця оприлюднення звітів про управління; визначення органів державної влади, до сфери управління яких належать питання збору та аналізу звітів про управління, контролю за дотриманням норм законодавства щодо їх підготовки. 6. Нормативно-правова база потребує доповнень і в частині визначення ESG-показників (загальних і галузевих), які будуть узгоджуватися з національними завданнями Цілей сталого розвитку.

7. На державному рівні рекомендується запровадити політику підтримки та заохочення компаній, які готують нефінансові звіти.

В сучасному цифровому інформаційному середовищі транспарентність бізнесу є одним із ключових факторів його успішності та забезпечення лідерських позицій на ринку. Інформаційна відкритість бізнесу створює його конкурентні переваги через позитивну рекламу та формування довіри до бренду, підвищення ефективності використання ресурсів компаній, збільшення обсягів продажів, що в свою чергу сприяє збільшенню фінансового результату. Значна роль в забезпеченні інформаційної відкритості бізнесу належить сучасним цифровим он-лайн сервісам на основі відкритих даних, використання яких дає змогу уникнути не лише економічних та фінансових втрат, а й репутаційних. Так, відкриті дані мають потужний потенціал для оптимізації бізнес-процесів, але у той же час впровадження нових технологій буде посилювати і ризики кіберзагроз, які бізнес часто недооцінює. Компанії зараз опинилися у світі зі стійкими рівнями зривів, посиленням інфляційного тиску та привидом подальшої невизначеності.

Вагомим фактором забезпечення бізнес-лідерства є реалізація підприємствами та компаніями ESG-стратегій що відповідає Цілям Сталого Розвитку. Європейський досвід демонструє, що відкритість в оприлюдненні інформації за ESG-показниками важлива не тільки для інвесторів. Вона стає все більш важливою для споживачів та працівників компанії. Саме тому оприлюднення КСВ-стратегій і програм, результатів їх впровадження, інформації про корпоративне управління, постійне оновлення такої інформації повинні стати основними пунктами репутаційних програм компаній.

3 ЗАКОНОМІРНОСТІ ВЗАЄМНОГО ВПЛИВУ РІВНЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

3.1 Інформаційна прозорість корпоративних фінансів в системі управління вартістю бізнесу

В сучасних ринкових та висококонкурентних умовах існування інформація стала важливим аспектом та впливовим чинником якості управління та зростання вартості бізнесу. Таким змінам сприяли еволюційні процеси та технологічний розвиток протягом останніх десятиліть де знання та інформація набули домінуючого становища. Відкритий доступ цільової аудиторії до правдивої та актуальної інформації підвищує рівень довіри серед інвесторів та споживачів, адже вони краще розуміють політику підприємства щодо стандартів якості продукції, його цінностей, принципів взаємодії з клієнтами та навколишнім середовищем. З огляду на це інформаційна прозорість корпоративного фінансового менеджменту є запорукою та вирішальним чинником результативності та ефективності роботи бізнесу у ринковому середовищі, а отже є актуальним питанням для дослідження.

Питання інформаційної прозорості корпоративних фінансів у системі управління вартістю бізнесу досліджується багатьма вченими. Зокрема аналіз впливу прозорості та необхідності розкриття додаткової нефінансової інформації при формуванні ефективної системи інформаційного забезпечення та аналітично-облікової моделі корпоративного управління фінансами має місце у працях таких учених як: Білоцька І. А. [72], Царук В. [73], Квілінський О. [74], тощо. Значної уваги такими дослідниками як Клепікова О. А. [75], Орлова Н. С., Мохова Ю. Л. [76], та ін. приділено проблемі розвитку інформаційних технологій та інформаційно-аналітичних систем у процесі обробки та аналізу даних для гарантування вищої ефективності та прозорості бізнес-процесів на основі управлінських рішень.

Сучасний етап розвитку інформаційних технологій та економічних відносин перетворює інформацію на економічно цінний продукт вартість якого

набуває суттєвого значення. Інформація потребує справедливого оцінювання, адже вона має свою ринкову вартість в економіці та є серйозним важелем впливу на прийняття рішень, важелем конкурентної боротьби серед учасників ринку. Особливо це стосується малих та середніх підприємств, які відіграють важливу роль у розвитку конкурентоздатної економіки та ефективної взаємодії між державою та сектором виробництва. Процес розкриття інформації відбувається на постійній, неперервній основі та має цілеспрямований характер який передбачає пошук, збір, аналіз та висвітлення інформаційних даних серед усіх сторін, залучених до діяльності підприємства. Доступність такої інформації з боку зацікавлених осіб визначає рівень її транспарентності.

І. А. Білоцька [72], а також Ж. Дерій та Н. Завгородня [17], поняття транспарентності пропонують розуміти як інформаційну відкритість, прозорість та доступність середовища у якому суб'єкт здійснює свою діяльність, та від кого усі охочі та зацікавлені особи можуть безперешкодно отримати інформацію, яка буде відкритою, зрозумілою та отриманою вчасно і в повному обсязі. Хоча повнота отриманої суб'єктом підприємницької діяльності інформації підвищує маневреність керівника у прийнятті рішень, однак не завжди такі рішення можуть бути об'єктивними та приносити користь бізнесу.

Посилаючись на чинне законодавство варто зазначити, що компанії, у процесі економічної активності та корпоративного управління фінансами керуються такими нормативно-правовими актами як Закон України "Про акціонерні товариства" [77], положення "Про розкриття інформації емітентами цінних паперів" [78], Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації [79].

У зазначеному вище Кодексі, окрім положень щодо принципів та рекомендацій для компаній з корпоративного управління, відображені також настанови, що стосуються розкриття інформації та гарантування її прозорості. Зокрема, зазначається наступне:

– в політиці компанії щодо розкриття інформації має бути зазначено яка саме інформація може та має бути розкритою для учасників ринкових відносин

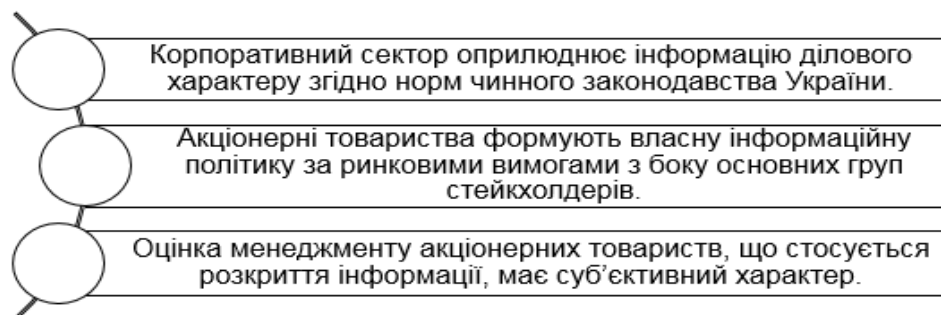
з урахуванням необхідності підтримки постійної комунікації та гарантування конфіденційності;

– звіт про фінансову діяльність має готуватись згідно чинного законодавства та стандартів підготовки фінансової звітності де окрім фінансових та операційних показників має бути зазначено також загальна інформація про бізнес-установу, опис результатів діяльності, висновки незалежного аудитора щодо правдивості та достовірності аналітичних даних, тощо;

– у нефінансовій (управлінській, соціальній та екологічній) звітності має бути відображено вплив компанії на зовнішнє середовище, опис внутрішньої структури та положень щодо взаємодії між власниками та акціонерами, можливого конфлікту інтересів між ними, взаємодії зі стейкхолдерами, тощо;

– забезпечення довіри до фінансової та нефінансової інформації серед акціонерів та інших учасників ділових взаємовідносин з компанією можливе за рахунок спроможності Наглядової ради підтвердити незалежність та достатню компетентність зовнішнього аудитора провести аудит річної звітності на наявність у ній фальсифікації та помилок [79].

Якщо говорити більш детально про корпоративні фінанси, то вони передбачають управління усіма процесами, які відбуваються на підприємстві, менеджерським складом, від чийх рішень залежать шляхи спрямування фінансових ресурсів та джерела їх залучення для потреб бізнесу (рис. 3.1)

Складено за: [72].

Рисунок 3.1 – Рамки функціонування корпоративного сектору в Україні

Контроль якості корпоративних фінансів можливий за рахунок ефективного функціонування системи інформаційного забезпечення, що дозволяє на основі розрахованих прогнозних значень розвитку передбачати потенційні зміни у показниках господарської діяльності.

За словами О. Квілінського [74], інформаційне забезпечення підприємства – це процес збору, зберігання та обміну інформації за допомогою програмних і технічних інструментів, а також положень та інструкцій для ухвалення рішень та загального розвитку. На думку дослідників [80], інформаційне забезпечення – це комплексний процес відбору інформаційних показників діяльності завдяки яким відбувається аналіз та оперативне управління за всіма сферами діяльності компанії. Узагальнюючи позицію науковців можна стверджувати, що інформаційне забезпечення підприємства – це сукупність даних, досліджуючи та аналізуючи які можна зробити висновок стосовно ринкової вартості певного виду підприємства. Опис основних складових інформаційного забезпечення представлений на рисунку 3.2.

Складено за: [74, с. 74]

Рисунок 3.2 – Основні складові інформаційного забезпечення

Перелічені інформаційні елементи виконуються у встановленій послідовності за рахунок активізації маркетингових підрозділів, науково-конструкторських, аналітичних, виробничих, ІТ-підрозділів та відділів забезпечення [74, с. 75]. Процес інформаційного забезпечення підприємства є неперервним і з одного боку сприяє стійкості розвитку, а з іншого вносить елемент невизначеності, адже на процес управління вартістю бізнесу впливає велика кількість ринкових та неринкових чинників, що відображається в інформаційних потоках та фінансових показниках діяльності. Інформаційні потоки, що виникають у організаційно-економічному середовищі підприємства автори [80], пропонують класифікувати за двома категоріями – вхідні та вихідні потоки. Опис інформаційних потоків представлений на рисунку 3.3.

Складено за: [80, с. 1380]

Рисунок 3.3 – Схематичний опис вхідних та вихідних інформаційних потоків у бізнесі

Вхідні потоки надають підприємству інформацію про його взаємодію зі стейкхолдерами бенефіціарами, пов'язаними особами, а також про правила та умови за якими проведення фінансово-економічної діяльності суб'єкта господарювання вважається законним. Вхідні потоки формують внутрішнє середовище компанії та політику її соціально-економічної діяльності. Вихідні потоки навпаки надходять від бізнес-структури до зовнішніх користувачів. Якість вихідних потоків впливає на їх рішення щодо умов подальшої взаємодії з підприємством.

До основних джерел інформації, що показують рівень ефективності ведення економічної діяльності бізнесом, належить звіт про фінансовий стан активів та пасивів, звіт про фінансові результати, інформація про зміни форми власності та реорганізацію підприємства [81]. Однак, для підвищення прозорості корпоративних фінансів виникає необхідність розкриття додаткової нефінансової інформації. Така додаткова інформація має враховувати звіт про соціальну складову корпоративного управління, інформацію про дотримання компанією екологічних ініціатив та дотримання нормативів, а також інформацію про бізнес-інновації та плани на майбутнє [73]. Здійснення бізнес-процесів у яких компанія орієнтується на дотримання соціальної та екологічної стійкості, робить її більш привабливою для інвесторів та підвищує цінність серед клієнтів.

Серед позитивних для бізнесу моментів від зростання рівня інформаційної відкритості за рахунок додаткового розкриття інформації варто відмітити здешевлення вартості кредитних ресурсів, зростання гудвілу, тобто підвищення ділової репутації, що позитивно позначається на вартості нематеріальних активів, також спрощення доступу до ринків капіталу, що слугують джерелом довгострокових фінансових ресурсів. У додачу до цього, чинником прозорості корпоративного управління є використання позикових коштів без шкоди інвесторам та виключення можливості проведення недоброчесних практик [80].

Навпаки, якщо інформація не розкривається достатньо, щоб її можна було вважати прозорою, є ймовірність виникнення негативних наслідків, які пов'язані з менш відповідальним ставленням менеджерів до своїх обов'язків, збільшенням

вартості залучення фінансового капіталу та посиленням загальної ринкової неефективності [73]. Серед проблем, що впливають на рівень інформаційної прозорості Л. Богуцька [82], акцентує увагу на викривленні процесу оцінки діяльності бізнесу з метою формування позитивного враження та отримання схвальних відгуків від користувачів за рахунок публікації лише тих даних, які підтверджують високу ефективність роботи підприємства, та приховування фінансової інформації, яка свідчить про зворотнє. Основною причиною такої проблеми, на думку автора [82], є неврахування в обліковій політиці компанії норм Міжнародних стандартів підготовки фінансової звітності (МСФЗ).

З огляду на це варто зазначити, що за даними індексу прозорості ESG Transparency Index (екологічні, соціальні та управлінські чинники) [50], у середньому, станом на 2020 рік, лише 32% українських компаній з опитаних топ-50 бізнес-установ за обсягом сплачених податків, дотримуються більшості принципів інформаційної транспарентності.

Якщо розглядати розкриття компаніями інформації на своїх офіційних сайтах та звітності за категоріями, то серед таких близько 62,5% які публічно оприлюднюють інформацію щодо місця та ролі компанії у розвитку суспільно-економічних процесів, цінностей, якими керується компанія. Дотримання високих етичних стандартів та принципів поведінки у процесі комунікації з клієнтами та контрагентами складає 59% серед компаній з досліджуваної вибірки. Понад третина, а саме 34%, оприлюднюють інформацію щодо стратегії розвитку. Загалом констатується підвищення рівня інформаційної транспарентності корпоративного сектору в Україні у 2020 році порівняно з 2019 р. [50].

Ефективне функціонування бізнесу в сучасних умовах, окрім наявного інформаційного забезпечення досягається за рахунок єдиної системи передачі та обміну інформації між відомствами та підрозділами. До таких інформаційних систем можна віднести інформаційні аналітичні додатки та імітаційне моделювання, використання яких впливає на загальну систему прийняття рішень, дозволяє, більш точно будувати прогнози розвитку бізнесу,

відслідковувати його грошові потоки, підвищувати рівень прозорості менеджменту.

Корпоративні інформаційні системи ERP (Enterprise Resource Planning) розглядаються сьогодні як одні з найбільш використовуваних бізнесом. Такі системи дозволяють проводити планування необхідних ресурсів їх ідентифікацію для операційних потреб компанії, здійснювати облік закупівель та необхідних матеріалів [75]. Бізнес-додаток Oracle Applications є системою інформаційної підтримки бізнесу та дозволяє побудувати продуктивну систему управління вартістю бізнесу на основі наявних у додатку системи бізнес-моделей, що враховують світовий досвід управління. До модулів, які має додаток Oracle Applications належать модулі для управління фінансами, матеріальними потоками, виробництвом та управління проектами [76, с.360; 83].

Отже, досягнення необхідного рівня прозорості інформаційного забезпечення корпоративних фінансів у системі вартісно-орієнтованого управління бізнесом потребує від усіх причетних всередині та ззовні осіб, окрім слідування принципам та нормам функціонування, відповідального ставлення до своїх професійних обов'язків. З урахуванням позиції науковців [84], з огляду на невисокий рівень інформаційної прозорості у бізнес-середовищі в Україні є потреба у забезпеченні відповідності стратегії управління інформаційною безпекою з бізнес-стратегією розвитку за рахунок функціонування ефективної комунікації та організаційної структури на всіх рівнях управління. Окрім цього важливим є проведення контролю за інформаційною безпекою за рахунок технічних та процедурних засобів, а також культурних та просвітницьких заходів серед працівників компаній про наслідки неврахування інформаційних ризиків, та щодо практичних аспектів безпекової політики у цьому напрямку.

3.2 Дослідження впливу цифрових трансформацій та транспарентності фінансово-економічних відносин на страховому ринку

Страховий ринок є невід'ємною частиною ринкової інфраструктури, а отже він забезпечує захист суб'єктів ринкових взаємовідносин від нещасних випадків, стихійних явищ, фінансових ризиків, порушення здоров'я, або травм. Транспарентність відіграє не менш важливу роль у процесі діяльності страхових компаній, адже вони, окрім медичного обслуговування споживачів, виконують важливу функцію у функціонуванні фінансового ринку поряд з банківським, інвестиційним а також ринком капіталів, а отже є актуальними для дослідження.

Складна економічна та соціально-політична ситуація в Україні протягом років незалежності не сприяла швидкому та стабільному розвитку галузі медичного страхування та забезпечення населення необхідними медичними послугами. Зростання захворюваності та смертності серед суспільства спричинене відсутністю у галузі медичного страхування ефективних принципів та надійних джерел фінансування. Власники страхових компаній більше зацікавлені у зростанні власного прибутку та ринкової вартості від проведення інвестиційної діяльності, що є основним джерелом доходів, на відміну від страхувальників, чий страховий захист залежить від високого рівня платоспроможності та фінансової стійкості страховика [86].

Результатом цього стала неререформована система охорони здоров'я, низька якість життя та постійне скорочення кількості населення. З огляду на це варто звернути увагу на недержавні органи фінансування, а саме страхові компанії, що надають послуги з добровільного медичного страхування, а також надання їм аналітичної оцінки, щодо рівня транспарентності та інформаційної прозорості їх діяльності на страховому ринку.

Успішна діяльність економічних суб'єктів неможлива без якісного їх позиціонування на конкурентному ринку, де інформаційна відкритість, або транспарентність стає одним з головних чинників, що формує імідж та привабливість бізнесу. Транспарентність в управлінні підприємницькою діяльністю має значний вплив оскільки є можливість швидко дізнатися основні

характеристики суб'єкта господарювання зацікавленими користувачами інформації. За допомогою принципу відкритості зацікавлені особи мають вільний доступ до інформації про підприємство, а для інвесторів, іноземних партнерів з'являється можливість аналізу ефективності його діяльності, що є важливим фактором при прийнятті інвестиційних рішень. Транспарентність важлива при стратегічному плануванні на підприємстві, особливо при здійсненні діяльності на міжнародному ринку, де є можливість врахувати інтереси всіх користувачів інформації.

Метою цього дослідження є всебічний аналіз та оцінка діяльності українських страхових компаній, що надають послуги з медичного страхування на предмет їх інформаційної відкритості та прозорості даних у відносинах з зацікавленими особами та державою.

У процесі трансформації ринку страхових послуг характер діяльності страхових організацій піддається змінам, з'являються нові елементи його змісту, на основі яких діяльність страховика підпадає під нові принципи роботи, зокрема, це стосується принципу відкритості та транспарентності у процесі оприлюднення інформації про свою фінансово-господарську діяльність. Елементами інформаційного забезпечення функціонування страхової компанії на ринку є обліково-фінансова інформація, яка складається з даних про фінансовий стан (баланс) та звіт про фінансові результати. Надання правдивих даних та систематичне їх оприлюднення у звітності на вимогу зацікавлених осіб, на думку [87], може позитивно вплинути на організаційно-економічне зростання компанії та збереження її власних ринкових позицій.

Аналізуючи стан розвитку страхового ринку в Україні та вплив ризиків на процес управління діяльності компаній з медичного страхування, [88], доходять висновку про необхідність застосування методу опціонного моделювання як одного з найбільш поширених способів оцінки та управління ризиками у світовій практиці з метою підвищення прибутковості страхового портфеля та загальної ефективності страхових компаній.

Серед причин низької ефективності ринку медичного страхування в Україні [89], відзначає зміни у структурі власності та формі регуляторного впливу на страхові компанії з російським капіталом внаслідок російського вторгнення в Україну. Окрім того це зниження платоспроможності населення, і, як наслідок, зниження попиту на страхові продукти, низька популярність та загальна недовіра до приватних страхових компаній, зниження ліквідності фондового ринку, посилення фіскального тиску за рахунок змін у податковому законодавстві.

Сова О.Ю. у своєму дослідженні виділяє наступні проблеми на ринку медичного страхування, які впливають на рівень транспарентності та інформаційної відкритості страхових компаній [90]:

- неефективна та розбалансована територіальна взаємодія системи обов'язкового та добровільного медичного страхування;
- недосконала нормативно-правова база, що стосується чіткого розподілу між платним та безкоштовним медичним сервісом для населення;
- обмеження рівня фінансового забезпечення та низька ефективність його використання у галузі охорони здоров'я;
- відсутність на загальнодержавному рівні зацікавленості та стимулів у розвитку приватного медичного страхування на добровільній основі через програми підтримки бізнес-середовища, зокрема приватних страхових компаній.

Зацікавленими особами, що потребують інформаційної відкритості даних щодо діяльності страхових компаній є відповідні групи стейкхолдерів, а саме: акціонери, клієнти, держава, працівники компанії. Кожен елемент транспарентності може індивідуально впливати на рішення стейкхолдерів страхової компанії. Завдяки соціальній прозорості працівники компанії можуть оцінити рівень корпоративних норм та умови праці, технологічна прозорість впливає на вибір страхових продуктів для клієнтів компанії, фінансова та правова прозорість важливі для держави та потенційних інвесторів. Тому комплексне забезпечення транспарентності страхової компанії сприяє збільшенню як її корпоративної вартості так і суспільної цінності.

Транспарентність системи медичного страхування виходить з його сутнісних ознак, що полягають у договірних, або законодавчо прописаних взаємовідносинах між страховиком і страхувальником, де перший зобов'язується оплатити страхувальнику лікарську і профілактичну допомогу, яка включена до програми страхової медицини за рахунок сформованих з коштів громадян, органів влади або бізнесу, цільових фондів.

Згідно з законодавчо-нормативною базою [91], страхова медицина в Україні функціонує на обов'язковій та добровільній основі. При цьому як зазначає Н.Я. Клімук [92], обов'язкове медичне страхування представляє собою складову частину соціального страхування, згідно умов та правил його функціонування, встановлених законодавством. Добровільне медичне страхування має певні відмінності від обов'язкового, що полягає у отриманні переліку медичних послуг, які профінансовані страхувальником у розмірі сплачених страхових премій. Згідно Закону «Про страхування», сутність медичного страхування є складовою частиною особистого страхування, однак без детально прописаного змісту та принципів його виконання на практиці. Це говорить про необхідність удосконалення нормативно-правової бази для підвищення ефективності компаній, що надають страхові послуги медичного обслуговування громадянам, підвищення ефективності страхового ринку в цілому та підвищення транспарентності у взаємодії з зацікавленими особами.

На сьогодні медичне страхування займає друге місце в діяльності страхових компаній як за обсягами чистих страхових премій, так і страхових виплат (табл. 3.1).

У таблиці 3.2 представлений рейтинг страховиків за капіталомісткістю та привабливістю програм та послуг серед наявних на страховому ринку України компаній, що надають послуги з добровільного медичного страхування.

Таблиця 3.1 – Динаміка чистих страхових премій та чистих страхових виплат за видами страхування протягом 2019-2021 р.

Вид страхування	Обсяг чистих страхових премій, млн. грн.			Обсяг чистих страхових виплат, млн. грн.		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Автострахування (страхування наземного транспорту)	7218,0	8269,4	10454,3	3549,8	3732,8	4963,9
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	4268,8	5078,2	6205,0	2602,8	2739,5	3460,0
Страхування життя	4624,0	5017,0	5882,0	575,9	648,7	828,7
Страхування майна (крім транспорту та вантажобагажу)	3518,4	3325,8	2964,5	1146,8	529,4	280,9
Страхування фінансових ризиків	2151,2	1969,7	1693,5	1570,2	968,0	452,9
Страхування медичних витрат	1685,9	1034,5	1886,8	349,7	258,4	288,9
Страхування від нещасних випадків	1475,3	1299,7	1380,8	193,7	167,1	236,1
Страхування кредитів	366,3	259,09	75,3	49,6	217,2	31,8
Всього	25307,9	26253,7	30542,2	10038,5	9261,4	10543,2

Джерело: розроблено на основі [93, 94]

Таблиця 3.2 – Рейтинг страхових компаній: медичне страхування (станом на кінець 2021 р.)

№	Назва компанії	Обсяг страхових премій, тис. грн	Обсяг страхових виплат, тис. грн	Рівень виплат, %
1	Уніка	807 542	535 213	66.28
2	Провідна	794 320	483 130	60.82
3	Інго	543 594	334 385	61.51
4	Альфа Страхування	469 844	292 301	62.21
5	ARX (Аха Страхування)	460 477	207 342	45.03
6	Українська страхова група	301 583	180 250	59.77
7	Нафтогазстрах	241 085	107 673	44.66
8	Страхова група «ТАС»	237 876	153 430	64.50
9	Країна	209 788	158 306	75.46
10	PZU Україна	169 135	96 957	57.33

Джерело: сформовано авторами на основі [95]

Лідерами представленого рейтингу є компанія «Уніка», «Провідна» та «Інго». Рівень страхових виплат відносно сплачених премій у першій трійці перевищує 60%. Варто зазначити, що цей відсоток не показує рівень якості послуг та прозорості таких страховиків оскільки найвищий рівень коефіцієнту страхових виплат у понад 75% має страхова компанія «Країна».

Високий рівень страхових премій і відносно низький рівень виплат клієнтам може свідчити про погіршення прозорості та добросовісності відносно страхувальників, що стосується затримок з виплатами без змістовних пояснень причин для цього – це погіршує авторитет та підриває довіру з боку громадян. Іншою причиною такої незбалансованості може бути невисока частота настання страхових випадків [96]. Високе місце у рейтингу говорить про розвинену мережу послуг та страхових програм з наявністю більш вигідних умов медичного забезпечення порівняно зі страховиками, що знаходяться нижче у рейтингу.

Для аналізу насиченості програмами страхування та рівня прозорості у відносинах з клієнтами варто проаналізувати діяльність зазначених компаній більш детально. Серед аналізованих страхових компаній існує широкий вибір послуг з індивідуального медичного страхування. До найбільш популярних продуктів, які є базовими, відноситься амбулаторно-поліклінічна медична допомога, планова стаціонарна допомога з можливістю забезпечення медикаментами, екстрена стоматологічна допомога, та інші.

Серед елементів прозорості страхової компанії, за якими було проведено дослідження, виділено наявність інформації про страхові продукти, їх переваги для застрахованої особи, інформація про страхові ризики, які є предметом укладання страхової угоди, а також страхова сума та суми виплат. Наявність відкритої інформації про діяльність страховика для суспільства за рахунок наявності прес-релізів та новин є гарним індикатором прозорості діяльності та надає можливість залучити більше клієнтів, а тому є важливим елементом для аналізу. Наявність фінансової звітності у відкритому доступі, а також інформації про склад правління є важливими чинниками прозорості, які дають ясність для потенційного страхувальника щодо діяльності такої компанії, бути більш впевненим у надійності отримання страхових виплат та гарантуванні власної безпеки у разі настання страхового випадку. Наявність онлайн-калькулятора та можливість оформити страхову послугу у режимі online також є елементами інформаційної відкритості та зручності відносно зацікавлених осіб з декількох причин:

- безпека особистих даних та більш захищений спосіб проведення платежу за договором online-страхування;
- можливість у будь-який час, у режимі 24/7, замовити страхову послугу без необхідності для цього фізично перебувати в офісі;
- участь людини та корупційні ризики зводяться до мінімуму.

Як зазначають автори [97], підвищенню рівня інформаційної прозорості таких установ як страхові компанії, а також інших адміністративних та таких, що займаються комерційною діяльністю установ допоможуть сучасні інформаційні технології. Одними з показових елементів прозорості страхових компаній є доступні у відкритому доступі дані про управлінський склад, систему управління, фінансовий стан, що відображений у фінансовій звітності та системні особливості надання страхових послуг. Щодо необхідності забезпечення прозорості функціонування саме страхових компаній, то є декілька позицій:

- оприлюднені дані мають містити зміни, що відбулись за останні роки з актуальною інформацією про страхові продукти;
- приховування реального стану речей про фінансово-економічну та інвестиційну діяльність установи може мати негативні наслідки як для неї самої, так і для застрахованих осіб;
- для поширення серед економічних суб'єктів різного роду інформації про страхову діяльність мають використовуватись різні способи та інструменти;
- забезпечення зрозумілості та максимальне висвітлення інформаційних даних є не менш важливими аспектами забезпечення прозорості страхових компаній з медичного страхування та підвищення довіри серед населення.

Результати аналізу досліджуваних страхових компаній представлені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Аналіз страхових компаній з добровільного медичного страхування за рівнем прозорості

Страхові компанії з добровільного медичного страхування	Елементи прозорості					
	Наявність інформації про страхові продукти	Наявність інформації для преси і ЗМІ (прес-релізи)	Наявність інформації про склад правління	Наявність річних фінансових звітів	Наявність онлайн-калькулятора	Можливість замовити послугу з медичного страхування online
Уніка	+	+	+	+	+	-
Провідна	+	+	+	+	-	+
Інго	+	+	+	+	-	+
Альфа Страхування	+	+	+	+	-	+
ARX (Аха Страхування)	+	+	+	+	+	+
Українська страхова група	-	+	+	+	+	-
Нафтагазстрах	+	+	+	+	-	+
Страхова група «ТАС»	+	+	+	+	-	-
Країна	+	-	-	+	+	-
PZU Україна	-	+	+	+	+	-

Джерело: авторська розробка

На основі даних таблиці 3.3 маємо, що серед страхових компаній з добровільного медичного страхування найвищий рівень інформаційної прозорості має СК «ARX» (Аха страхування). Високий рівень мають СК «Уніка», «Провідна», «Інго» та «Альфа Страхування». Варто зазначити, що не всі страховики з найвищим рівнем прозорості знаходяться на початку рейтингу, а мають середні позиції. Найменш інформаційно відкритими страховиками є СК «Країна» та «PZU Україна» через недостатність, або відсутність даних щодо різновидів страхових продуктів, інформації про склад правління та власну діяльність, а також недоступність послуг медичного страхування online.

Аналізуючи позиції не за страховими компаніями а за елементами прозорості можна стверджувати, що на сайтах усіх досліджуваних комерційних установ є у відкритому доступі річна фінансова звітність з актуальною інформацією за останні роки. Абсолютна більшість страховиків подає у прес-релізах актуальну інформацію про свою діяльність та досягнення, виключенням по таких елементах є СК «Країна». На відміну від СК «PZU

Україна», СК «Країна» відкриває на широкий огляд дані щодо своїх страхових продуктів, де зазначені обсяг страхової суми, страхові ризики у результаті реалізації яких страхувальник може отримати страхове відшкодування, переваги та інша корисна інформація.

Така ж детальна інформація про страхові продукти та можливості для споживачів є у відкритому доступі серед інших страховиків зазначених вище у таблиці 3.3. Також у значній кількості страхових компаній є можливість замовити online послугу, або подати запит на її оформлення увівши у електронну форму, що розміщена на сайті, необхідні особисті дані. Така опція як наявність онлайн-калькулятора та замовлення послуги з медичного страхування online доступна близько у половини сайтів аналізованих компаній, що може свідчити про низьку популярність такого сервісу серед користувачів, або бажання власників не показувати реальну вартість страхової послуги, щоб інші СК не використали таку інформацію для покращення власних позицій на ринку. Групування страхових компаній за рівнем прозорості згідно з методикою представленою в [97] наведено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Градація страхових компаній з добровільного медичного страхування за рівнем інформаційної прозорості

Рівень інформаційної прозорості страхової компанії	Кількість балів	Страхова компанія
<i>Високий рівень</i> – доступна інформація про всі аспекти господарської діяльності для користувачів у відкритому доступі.	6	ARX (Аха Страхування)
<i>Середній рівень</i> – абсолютна більшість інформаційних даних знаходиться у відкритому доступі з незначними виключеннями по деяких позиціях.	5	Уніка, Провідна, Інго, Альфа Страхування, Нафтагазстрах
	4	Українська страхова група, Страхова група «ТАС», PZU Україна
<i>Низький рівень</i> – перелік відкритої інформації є досить обмеженим для користувачів, по деяким складовим рівням прозорості доступ закритий.	3	Країна

Джерело: сформовано авторами на основі [97]

Отже, галузь приватного медичного страхування на добровільній основі є відносно новим явищем на страховому ринку України, що приходить на зміну

обов'язковому медичному страхуванню та має тенденції до зростання. Значну роль в поширенні цього виду страхування відіграє публічність та прозорість діяльності страхової компанії та інформаційна відкритість послуг, що вона надає на страховому ринку. Аналіз діяльності страхових компаній України щодо рівня інформаційної транспарентності засвідчив, що більшість з них веде, в цілому, прозору фінансово-інвестиційну діяльність.

На сайтах компаній у відкритому доступі міститься інформація про страхові продукти, ризики настання страхового випадку який підпадає під страхування, вартість страхових послуг, програми заохочення для клієнтів. Але слід зазначити, що деякі моменти у процесі оприлюднення інформації та регламентації страхової діяльності на загальнодержавному рівні все ж потребують удосконалення. Насамперед це стосується встановлення прозорих правил функціонування та надання медичних страхових послуг населенню, спрощення доступу до онлайн продуктів та перехід на електронний обмін даними. Окрім цього є важливим встановлення зрозумілої та прозорої системи страхових тарифів та проведення інформаційної кампанії з метою підвищення довіри до страхових компаній з боку зацікавлених осіб. Результатом такого підвищення транспарентності страхових компаній стане збільшення довіри клієнтів та відповідне зростання ефективності їх діяльності.

ВИСНОВКИ

1. Результати проведеного дослідження показують що одним із принципів розвитку цивілізованого суспільства є забезпечення публічності і прозорості фінансової системи держави на всіх рівнях економічного устрою. Саме транспарентність фінансових відносин є запорукою формування національної економічної безпеки. Стрімке поширення інформаційних технологій, цифровізаційних процесів сприяють поширенню транспарентності, одночасно створюючи нові загрози та виклики, пов'язані із звитоком та викривленням інформації, зростанням кіберзлочинності, безробіттям.

2. В сучасній науковій думці існує багато підходів до визначення поняття транспарентності та окремих його складових на різних рівнях економічного устрою. При цьому більшість з них сконцентрована на рівнях публічних та корпоративних фінансів. В публічному секторі, транспарентність виступає необхідною передумовою інформаційної прозорості в процесі формування використання централізованих фінансових ресурсів та одним з основних інструментів антикорупційної державної політики. Для корпоративних фінансів транспарентність є необхідним елементом інформаційної прозорості суб'єкта господарювання, що впливає на його інвестиційну привабливість, ринкову вартість та суспільну цінність.

3. Порівняльний аналіз стану поширення та розвитку цифрових технологій в різних країнах показав що високі темпи цифровізації є запорукою успіху багатьох високорозвинених країн, в яких інноваційний розвиток є пріоритетним напрямом економічних перетворень. В цьому процесі Україна посідає гідне місце, демонструючи доволі високі показники рівня цифровізації в сфері публічних фінансів та розвитку фінтех-ринку. Використання сучасних цифрових інформаційних порталів дозволяє залучити громадськість та інших стейкхолдерів до участі у національному бюджетному процесі, що підвищує антикорупційну складову управління публічними фінансами, що в цілому підвищує фінансову безпеку держави.

4. Розглядаючи транспарентність як складову економічного аспекту діяльності бізнесу можна зазначити, що вона проявляється у якості доступу до необхідної інформації, абсолютної відкритості суб'єктів господарювання щодо ведення економічної діяльності. Проведений аналіз показав, що у сучасну епоху інформаційних технологій забезпечення високого рівня розкриття інформації дозволяє підвищити якість управлінських рішень та рівень взаємодії з зацікавленими у зростанні бізнесу особами та суспільством. Цифровізація разом з транспарентністю допомагають вивести взаємодію держави і бізнесу, бізнесу з клієнтом та своїми партнерами на новий рівень через доступ до електронних послуг та сервісів.

5. Одним із факторів лідерства бізнесу в сучасному цифровому середовищі є інформаційна транспарентність його прямого та непрямого впливу на навколишнє середовище та суспільство у відповідності до принципів ESG-стратегії. Прозорість компанії збільшує її репутацію. Оприлюднення інформації за ESG-показниками важлива не тільки для інвесторів. Вона стає все більш важливою для споживачів та працівників компанії. Європейський досвід демонструє, що відкритість в оприлюдненні інформації за ESG-показниками важлива не тільки для інвесторів. Вона стає все більш важливою для споживачів та працівників компанії.

6. Інформаційна транспарентність корпоративного фінансового менеджменту є запорукою та вирішальним чинником результативності та ефективності роботи бізнесу, що сприяє підвищенню його ринкової вартості та суспільної цінності. В корпоративному секторі забезпечення відповідності стратегії управління інформаційною безпекою має стати бізнес-стратегією розвитку за рахунок функціонування ефективної комунікації та організаційної структури на всіх рівнях управління.

7. Проведене, на прикладі сфери медичного страхування, дослідження взаємного впливу цифрових трансформацій та транспарентності фінансово-економічних відносин показало, що за допомогою принципу відкритості зацікавлені особи мають вільний доступ до інформації про підприємство, а для інвесторів, іноземних партнерів з'являється можливість аналізу ефективності його діяльності, що є важливим фактором при прийнятті інвестиційних рішень.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Школьник І.О. Транспарентність публічних фінансів – протидія корупції: монографія. Суми: видавництво «Ярославна». 2018. 186 с.
2. Школьник І. О., Мірошніченко О. В., Іванченко А. О., Гавриш Ю. С. Сучасний стан транспарентності публічних фінансів України. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2020. №3. С. 182–190. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-20.
3. Горбата Л. П. Інформаційна відкритість як принцип діяльності органів публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 125-130.
4. Єсімов С. С., Бондаренко В. А. Транспарентність як принцип діяльності органів публічного управління в умовах використання інформаційних технологій. *Соціально-правові студії*. 2018. Випуск 1. С. 42-49.
5. Горбунов О.В. Міжнародний рейтинг відкритості (прозорості) бюджету "Open Budget Index": Україна в контексті міжнародних порівнянь. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2017. В. 32. С. 12-27.
6. Малишко В. В. Публічність та прозорість бюджетного процесу в Україні. *The 8th International scientific and practical conference «Perspective sofworlds science and education» (April 22–24, 2020)*. Osaka, Japan: CPN PublishingGroup, 2020. P. 662–671.
7. Семчик О.О. Транспарентність як принцип публічної фінансової діяльності в Україні. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Випуск №3. С. 30-40.
8. Латковський П. Принцип транспарентності бюджету як важлива складова безпеки держави. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 56-62. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i3.938>
9. Дем'янюк А. В. Прозорість бюджету та участь громадськості у бюджетному процесі. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 317-320.

10. Robinson M. Budget analysis and policy advocacy: The role of non-governmental public action. *IDS Working Paper*. 2006. P. 145-162.
11. Словник UA. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnyk.ua/index.php>
12. Словник бюджетної термінології. Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/50/53410/362635.html>.
13. Наливайко Л., Романов М. Поняття та ознаки транспарентності в контексті євроінтеграції. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 5 (21). – С. 27-29.
14. Суровцева І. Ю., Николаєва В. І. Транспарентність управлінських структур: шляхи інформаційної прозорості. *Менеджер*. 2016. № 1 (70). С. 55-61.
15. Зачосова Н. В. Куценко Д. М. Інформаційна транспарентність як фактор впливу на процес управління економічною безпекою фінансових посередників. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/38595/1/60-62.pdf>
16. Ігумнов В. М. Основні напрямки дослідження транспарентності. *Міжнародний бухгалтерський облік*. 2011. № 41(191). С. 47–53.
17. Дерій Ж. В., Завгородня Н. В. Транспарентність інноваційної діяльності як необхідна умова існування та розвитку харчової промисловості України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1(2). С. 264-267. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1\(2\)_47](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1(2)_47).
18. Про відкритість використання публічних коштів: закон України від 11 лютого 2015 р. № 183-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>
19. Про затвердження Порядку адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів: постанова Кабінету Міністрів України від 14.09.2015 № 694. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248479611>.
20. Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України. Постанова Національного банку України від 15 лютого 2018 р. №11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011500-18>.

21. 'Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996–XIV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
22. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 87. Ст. 156.
23. European Commission. (2022). The Digital Economy and Society Index (DESI). URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.
24. Індекс цифрової трансформації від EVA - дослідження стану цифрової трансформації на підприємствах. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/tehnologii/indeks-cifrovoi-transformacii-vid-eba-doslidzenna-stanu-cifrovoi-transformacii-na-pidpriemstvah>.
25. Pulse of Fintech H2 2021. KPMG. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/02/pulse-of-fintech-h2-21.pdf>.
26. Каталог фінтех-компаній України 2021. Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній. 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1muA2397xKPsBQEM86Ws8fTame-3jplif/view>
27. International Budget Partnership. Веб-сайт. URL: <https://www.internationalbudget.org/>.
28. Spending. Єдиний веб-портал використання публічних коштів URL: <https://spending.gov.ua>
29. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
30. IFIs projects. Портал реєстру проектів МФО. URL: <https://proifi.gov.ua/>
31. Дубина М., Попело О., Тарасенко О. Інституційні трансформації фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. № 1(25). С. 91-110.
32. Комарова К., Ковальчук Н. Ключові принципи забезпечення прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування. Аспекти публічного управління. 2021. Том 9 № 2. С. 28-34. DOI: 10.15421/152115.

33. Терещук Г.А. Принцип транспарентності у діяльності органів виконавчої влади: електронна транспарентність та цифровізація прозорості. Наукові записки. Серія: право. 2020. Вип 8. С. 84 – 90.

34. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-zdijsnennya-cifrovogo-rozvitku-cifrovih-transformacij-1467r-171121>.

35. Електронний кабінет. Державна податкова служба України. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/>

36. Трансперенсі Інтернешнл Україна. Веб-сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/>.

37. 007. Пошуково-аналітична система. Веб-сайт. URL: <https://www.007.org.ua/about>.

38. Amiri, H., Karim, M.H., Toussi, A. & Javanmard R. (2017). Impact of Economic Transparency on Economic Growth in the Middle East countries. International Journal of Business and Development Studies, 9, 115-138, URL: https://ijbds.usb.ac.ir/article_3707_6328ebc743a780a9c3bf0074abc94541.pdf

39. Яковченко, В.С. (2018). Забезпечення транспарентності регулювання міжнародної торгівлі в межах ГАТТ/СОТ. Економічний аналіз: зб. наук. праць, Том 28, № 1, 99-104.

40. Corruption Perceptions Index. (2021). Transparency International: website, URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021/>.

41. Мельник, Ю.М. (2018). Забезпечення транспарентності в формуванні інформаційно-аналітичних потоків у промисловій галузі. Ефективна економіка, URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/128.pdf.

42. Fantoni, S. & Meunier, F. (2021). Why economies should invest in transparency of information on company data. World Bank Blogs: website, URL: <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/why-economies-should-invest-transparency-information-company-data>

43. Online (Internet) Business Stats and Facts in 2022. (2022). FirstSiteGuide: website, URL: <https://firstsiteguide.com/online-business-stats/>
44. Goundar, S. (2021). Introductory Chapter: Introduction to e-Services. IntechOpen: website, URL: <https://www.intechopen.com/chapters/77981>
45. Hull, R., Benedikt, M., Christophides, V., & Su, J. (2003). E-services: a look behind the curtain. Proceedings of the twenty-second ACM SIGMOD-SIGACT-SIGART symposium on Principles of database systems. 1-14.
46. Complete I.T. (2021). The benefits of business transparency with your I.T. OMEGA Computer Services: website, URL: <https://www.ocs.help/blog/the-benefits-of-business-transparency-what-it-is-and-why-you-need-it>.
47. Most popular Apple App Store categories as of 1st quarter 2022, by share of available apps. (2022). Statista: website, URL: <https://www.statista.com/statistics/270291/popular-categories-in-the-app-store/>.
48. Sami, M. Alhomod & Mohd Mudasir Shafi (2012). Best Practices in E-government: A review of Some Innovative Models Proposed in Different Countries. International Journal of Electrical & Computer Sciences. 12(01). 1-6.
49. Grant Thornton, Transparency with advanced technologies drives trust, <https://www.grantthornton.com/-/media/content-page-files/audit/pdfs/2021/transparency-in-using-advanced-tech-drives-trust.ashx> (2021)
50. Індекс ESG прозорості компаній України 2020. URL: <https://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf>.
51. Data.europa, <https://data.europa.eu/en/dashboard/2021> (2021)
52. Label Insight, 2016 Transparency ROI Study, <https://nielseniq.com/global/en/landing-page/label-insight/> (2016)
53. Accenture, Operating through volatility: Five pillars to manage business continuity, <https://www.accenture.com/hu-en/insights/strategy/ukraine-operating-through-volatility-business-continuity> (2022)
54. Betterworks, Goals and Transparency Help People Win at Work, Says Employee Sentiment Survey, <https://www.betterworks.com/magazine/goals-transparency-help-people-win-work-says-employee-sentiment-survey/> (2021)

55. Cisco, Forged by the Pandemic: The Age of Privacy, https://www.cisco.com/c/dam/en_us/about/doing_business/trust-center/docs/cisco-privacy-benchmark-study-2021.pdf (2021)

56. Brand keys, Customer loyalty engagement index identifies secret to lasting loyalty, <https://brandkeys.com/wp-content/uploads/2019/02/Press-Release-2019-Customer-Loyalty-Engagement-Index-Top-10.pdf> Michael Fertik, How to get customers to trust you, <https://www.forbes.com/sites/michaelfertik/2019/11/26/how-to-get-customers-to-trust-you/?sh=7de7763ef8d6> (2019)

57. EY, Global Generations 3.0, http://ccnews.pl/wp-content/uploads/2016/09/report_global_generations_3.0.pdf (2016)

58. Salesforce, The Impact of Equality and Values Driven Business, https://www.salesforce.com/content/dam/web/en_us/www/assets/pdf/datasheets/salesforce-research-2017-workplace-equality-and-values-report.pdf (2021)

59. V. Anant, L. Donchak, J. Kaplan, H. Soller, The consumer-data opportunity and the privacy imperative, <https://www.mckinsey.com/business-functions/risk-and-resilience/our-insights/the-consumer-data-opportunity-and-the-privacy-imperative> (2020)

60. Michael Fertik, How to get customers to trust you, <https://www.forbes.com/sites/michaelfertik/2019/11/26/how-to-get-customers-to-trust-you/?sh=7de7763ef8d6> (2019)

61. Opendatabot, <https://opendatabot.ua/> (2022)

62. PwC, Global Economic Crime and Fraud Survey 2020, <https://www.pwc.com/ua/en/survey/2020/economic-crime-survey.html> (2020)

63. Ministry of Digital Transformation of Ukraine, Anti-corruption and social impact opening of state data in facet business in Ukraine, <https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/Impact-OD-Research-Business.pdf> (2021)

64. Ministry of Digital Transformation of Ukraine, How open data helps reduce corruption in business inspections, <https://www.kmu.gov.ua/news/yak-vidkriti-dani-dopomagayut-zmenshiti-korupciyu-pri-perevirkah-biznesu-doslidzhennya-mincifri> (2021)

65. SaveEcoBot, <https://www.saveecobot.com/static/about> (2022)
66. Property Rights Alliance, International property rights index 2021, <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/> (2021)
67. YouControl, <https://youcontrol.com.ua/> (2022)
68. Prozorro, <https://prozorro.gov.ua/about> (2022)
69. Diia.Business, <https://export.gov.ua/453-diiabiznes> (2022)
70. Open Budget, <https://openbudget.gov.ua/> (2022)
71. Ministry of Digital Transformation of Ukraine, How open data helps to check the transparency of business in Ukraine, <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-yak-vidkriti-dani-dopomagayut-pereviriyati-prozorist-biznesu-v-ukrayini> (2021).
72. Білоцька І. А. Транспарентність корпоративного сектору як передумова результативності бізнесу в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 5–6. С. 54–58. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7069&i=7>.
73. Царук В. Ю. Додаткове розкриття облікової інформації як засіб підвищення корпоративної прозорості. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. С. 149–154. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-26.
74. Квілінський О. Інформаційне забезпечення управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки. Галицький економічний вісник. 2019. Т. 57, № 2. С. 72-79. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.02.072.
75. Клепікова О. А. Моделювання процесів корпоративного управління в компанії. Вісник соціально-економічних досліджень. 2018. № 2. С. 244–255. URL: <http://dspace.opu.ua/jsui>.
76. Орлова Н. С., Мохова Ю. Л. Впровадження інформаційних технологій в систему корпоративного управління. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2017. № 3. С. 355–365. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2017.3.55365>.

77. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514–VI. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення: 21.08.2022).

78. Про розкриття інформації емітентами цінних паперів: Рішення НКЦПФР від 03.12.2013 р. № 2826. URL: <http://www.nssmc.gov.ua>. (дата звернення: 21.08.2022).

79. Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/> (дата звернення: 25.08.2022).

80. Durmanov A., Bartosova V., Drobyazko S., Melnyk O., Fillipov V. Mechanism to ensure sustainable development of enterprises in the information space. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2019. № 7(2). P. 1377-1386. URL: [http://doi.org/10.9770/jesi.2019.7.2\(40\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2019.7.2(40)).

81. Бугров О. В., Бугрова О. О., Лук'янчук І. О. Синергетична модель розвитку у контексті фінансових аспектів корпоративного управління. *Економіка та держава*. 2021. № 5. С. 108-118. URL: <https://doi.org/10.32702/23066806.2021.5.108>.

82. Богуцька Л. Реалізація принципів транспарентності суб'єктами господарювання. *Вісник Економіки*. 2017. № 4. С. 149-158. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/777/879>.

83. Гораш І. А., Січко Т. В. Аналіз популярних корпоративних інформаційних систем. *Комп'ютерні технології обробки даних*. 2020. С. 26-30. URL: <https://jktod.donnu.edu.ua/article/view/10213>.

84. Ključnikov A., Mura L., Sklenár D. Information security management in smes: Factors of success. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2019. Vol. 6(4). P. 2081-2094. URL: [https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4\(37\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4(37)).

85. Zakharkina L., Novikov V., Chukhno R. Corporate finance transparency in the value-oriented business management system. *Imperatives of Economic Growth in Ukraine and in the EU in the Context of Sustainable Development: Proceedings of the*

International Scientific and Practical Conference. Sumy: Sumy State University, 2021. P. 128-129.

86. Прилуцький, А.М., & Глебова, К.О. (2019). Стан та перспективи добровільного медичного страхування в Україні. Ефективна економіка, 12, 8 с. [Google Scholar] [CrossRef]

87. Голубнича, Г. (2010). Інформаційне забезпечення прозорості діяльності на ринку страхових послуг. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка, (120), 27-30. [Google Scholar] [CrossRef]

88. Сукач, О.М., & Козловська, С.Г. (2021). Управління ризиками страхового ринку. Modern Economics, 25, 142-147. [Google Scholar] [CrossRef]

89. Горобінська, І.В., & Комаревич, К.В. (2018). Заходи стабілізації і розвитку страхової справи в Україні. Економіка та управління на транспорті, (6), 113-120. [Google Scholar] [CrossRef]

90. Сова, О.Ю. (2018). Сучасний стан та перспективи розвитку медичного страхування в Україні. Вчені записки Університету «КРОК», (49), 80-93. [Google Scholar] [CrossRef]

91. Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909- IX «Про страхування» (2021). Взято з [Link]

92. Климук, Н.Я. (2021). Особливості медичного страхування в Україні у сучасних умовах. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України, (1), 55-60. [Google Scholar] [Link]

93. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг (2022). Взято з [Link]

94. Статистика страхового ринку України (2022). Взято з [Link]

95. Рейтинг страхових компаній: медичне страхування (2022). Взято з [Link]

96. Штепенко, К.П., & Борисова, Т.І. (2019). Стан добровільного медичного страхування в контексті розгляду діяльності страхових компаній. Ефективна економіка, 2, doi: 10.32702/2307-2105-2019.2.43 [Google Scholar] [CrossRef]

97. Дубина, М. В., Пілевич Д. С. & Баранець, А. А. (2018). Інформаційна прозорість функціонування страхових компаній в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління, 3 (15), 145-154. [Google Scholar] [CrossRef].

98. Zakharkina, L., Rubanov, P., Alibekova, B., Zakharkin, O., & Moldashbayeva, L. The Impact of Digital Transformation in the Accounting System of Fuel and Energy Complex Enterprises (International Experience). International Journal of Energy Economics and Policy. 2022. 12. С. 152-161. DOI: 10.32479/ijeep.13317. (Scopus)

99. Zakharkin, O., Zakharkina, L., Srovnalikova, P., Novikov, V., & Basanets, I. Evaluation of the Transparency of the Medical Insurance System in Ukraine. Health Economics and Management Review. 2022. 3. С. 51-59. DOI: 10.21272/hem.2022.3-05.

100. Hrytsenko L., Zakharkina L., Zakharkin O., Novikov V., Chukhno R. The Impact of Digital Transformations on the Transparency of Financial-Economic Relations and Financial Security of Ukraine. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2022. 3 (44). С. 165-175. DOI: 10.55643/fcaptp.3.44.2022.3767. (WoS)

101. Shkolnyk I., Kozmenko Y. The impact of financial digitalization on ensuring the economic security of a country at war: New measurement vectors. Investment Management and Financial Innovations. 2022. 19. С. 119-138. DOI: 10.21511/imfi.19(3).2022.11. (Scopus)

102. Zakharkina L, Zakharkin O., Mohilka D. Modern financial technologies as a factor in providing transparency in the conditions of digitalization of the economy. Theoretical Foundations in Economics and Management: / за ред. Toporkova O., Lytovchenk O., – etc.. Boston: Primedia eLaunch, 2022. С. 304-314.

103. Захаркіна Л.С. Геніна Д.С. Електронні послуги для бізнесу в умовах цифровізації та транспарентності суспільних відносин. Проблеми та перспективи забезпечення макроекономічної стабільності: / за ред. С. В. Леонова, М. М. Бричко. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 106-115.

104. Захаркіна Л.С., Захаркін О.О., Радіонова Д.М. Використання цифрових фінансових технологій як фактор забезпечення транспарентності фінансових відносин. Соціально-економічні засади формування економічної системи України: / за ред. д.е.н, професора О.О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2022. С. 50-56.

105. Боронос В.Г., Плікус І.Й. Управління фінансовою санацією підприємств: посібник / підручник. Суми: Сумський державний університет, 2022. 458 с.

106. Школьник І., Орлов В. Структурні дисбаланси в сфері публічних фінансів як загрози фінансовій безпеці держави. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2022. 5-6 (294-295). С. 56 – 63. DOI: 10.32680/2409-9260-2022-5-6-294-295-56-63.

107. Захаркін О.О., Квілінський О.С., Захаркіна Л.С., Чухно Р.Ю. Інформаційні інтернет-ресурси в системі забезпечення транспарентності публічних та місцевих фінансів. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2022. 3. С. 106-112. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.3-12.

108. Новіков В.М. Інформаційна транспарентність корпоративних фінансів в системі управління вартістю бізнесу. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. 4. DOI: 10.54929/2786-5738-2022-4-04-03.

109. Захаркіна Л.С., Чухно Р.Ю. Теоретичні засади забезпечення транспарентності фінансових відносин на різних рівнях економічного устрою. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2022. 2. С. 67-73. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.2-07.

110. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір «Науково-методичний підхід до визначення ролі інформаційної транспарентності у забезпеченні лідерства бізнесу в сучасному цифровому середовищі» № 115260 Україна / Захаркін О.О., Леонов С.В.; СумДУ; заяв. 2022-09-28; опубл. 2022-10-13.

111. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір «Теоретичні засади забезпечення прозорості фінансових відносин на різних рівнях економічного устрою» № 115480 Україна / Захаркіна Л.С.; СумДУ; заяв. 2022-10-05; опубл. 2022-10-27.

112. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір «Науково-методичний підхід до визначення впливу цифрових трансформацій на прозорість фінансово-економічних відносин та фінансову безпеку України» № 115262 Україна / Захаркіна Л.С., Гриценко Л.Л., Захаркін О.О.; СумДУ; заяв. 2022-09-27; опубл. 2022-10-13.

113. Новіков Володимир Прозорість корпоративних фінансів у контексті забезпечення суспільно-економічного розвитку. Актуальні проблеми фінансової системи України: тези доповідей.: Черкаський державний технологічний університет, 2022. С. 158-161.

114. Lyeonov S., Zakharkin O., Okhrimchuk Ye. Information openness as a factor of business leadership in today's digital environment. 8th International Leadership Conference Novel Insights in the Leadership in Business and Economics After the COVID-19 Pandemic (NILBEC 2022) 24th-25th of June 2022: тези доповідей.: NILBEC 2022, Prague (Czech Republic), 2022. С. 166-167.

115. Захаркіна Л.С., Охрімчук Є.І. Автоматичний моніторинг стану економічної безпеки на підприємствах Європи за допомогою інструментів інтернету речей. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО». м. Полтава, 29 вересня 2022 року: тези доповідей.: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022. С. 96-98.

116. Zakharkin O., Okhrimchuk Ye. Transformation of entrepreneurship in the conditions of digitalization of socio-economic relations and challenges of wartime: possibilities of using IoT. Socio-economic challenges: materials of the International scientific and practical conference, September 15–18, 2022. Sumy: тези доповідей.: Sumy State University, 2022. С. 100-102.